

Gelişimi ve Değişimi Açısından Bilecik İlinin Nüfus Özellikleri ve İlçeler Düzeyinde Mekânsal Analizi

Population Characteristics of Bilecik Province in Terms of Development and Change and Spatial Analysis at District Level

Zafer BAŞKAYA

Doç. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Bilecik, Türkiye
Assoc. Prof., Bilecik Şeyh Edebali University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Geography, Bilecik, Turkey
Orcid: 0000-0002-1538-4911, Email: zafer.baskaya@bilecik.edu.tr

Article Information/Makale Bilgisi

Cite as/Atıf: Başkaya, Z. (2025). Gelişimi ve Değişimi Açısından Bilecik İlinin Nüfus Özellikleri ve İlçeler Düzeyinde Mekânsal Analizi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 69, 29-50.

Başkaya, Z. (2025). Population Characteristics of Bilecik Province in Terms of Development and Change and Spatial Analysis at District Level. *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, 69, 29-50.

Article Types / Makale Türü: Research Article/Araştırma Makalesi

Received/Geliş Tarihi: 22 October 2024 / 22 Ekim 2024

Accepted/Kabul Tarihi: 21 April 2025 / 21 April 2025

Published/Yayın Tarihi: 30 September, 2025 / 30 Eylül, 2025

Pub Date Season/Yayın Sezonu: September / Eylül

Issue/Sayı: 69

Pages/Sayfa: 29-50

Plagiarism/İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software./ Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Published by/Yayıncı: Van Yüzüncü Yıl University of Social Sciences Institute/Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ethical Statement/Etik Beyan: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited/ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Zafer BAŞKAYA).

Conflict of Interest/Çıkar Beyanı

There are no conflicts of interest./Bu çalışma kapsamında herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile çıkar çatışması yoktur.

Declaration of Authors' Contribution/Yazarların Katkı Oran Beyanı

This article has one author and the contribution rate of the author is 100 %/Bu makale tek yazarlıdır ve yazarın katkı oranı yüzde 100'dür.

Copyright & License/Telif Hakkı ve Lisans: Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0./Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır

Öz

Bilecik ilinde geçmişten günümüze nüfus artışı ve nüfusun çeşitli özelliklerinde değişimler meydana gelmiştir. Nüfusun artışında ve değişiminde birçok etken bulunmaktadır. Zamanla Bilecik ili sınır değişiklikleri ve çeşitli nedenlerle nüfus artışı ya da değişimi nüfus yoğunluklarının değişiminde etkili olmuştur. Geçmişten günümüze ulaşım hizmetleri, ticaret faaliyetleri ve sanayi yatırımlarının artmasına bağlı olarak Bilecik iline yönelik ya da Bilecik ilinden göç hareketleri yaşanmıştır. 1927’te 113.660 olan Bilecik ili nüfusu 2023’te 228.058’e ulaşmıştır. Bu çalışmada Bilecik ilinin 1927’den 2023’e kadar olan süreçte nüfusunda meydana gelen değişimler nüfus coğrafyası bağlamında ele alınmıştır. Bu bağlamda Bilecik ili nüfusunun sayımı dönemleri itibariyle gelişimi, artış hızı, nüfus yoğunlukları, kır-kent nüfus oranları, nüfusun cinsiyet yapısı ve cinsiyet oranları değişimi, ortalama hane halkı büyüklüğü ve medyan yaş gibi nüfus özellikleri Türkiye’nin nüfus özellikleri ile karşılaştırılarak incelenmiş ve değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca nüfus ve nüfus yoğunlukları, kır ve kent nüfusu, cinsiyet yapısı ve cinsiyet oranları, yaş bağımlılık oranları, ortalama hane halkı büyüklüğü, kaba doğum ve kaba ölüm hızları gibi özellikler erişilebilen verilere göre ilçeler düzeyinde karşılaştırılarak değerlendirmeler yapılmıştır. Yapılan çalışmada Bilecik ili nüfus özelliklerinin detaylı olarak incelenmesi ve değerlendirilmesi neticesinde önemli sonuçlar ortaya çıkarıldığından gelecekte yapılacak benzer çalışmalara yön vermesi açısından büyük öneme sahiptir.

Anahtar Kelimeler

Bilecik ili, Nüfus özellikleri, Nüfusun gelişimi ve değişimi.

Abstract

In Bilecik province, population growth and changes in various characteristics of the population have occurred from past to present. In time, border changes in Bilecik province and population increase or change for various reasons have been effective in changing population densities. From past to present, there have been migration movements to Bilecik province or from Bilecik province due to the increase in transportation services, trade activities and industrial investments. The population of Bilecik province, which was 113,660 in 1927, reached 228,058 in 2023. In this study, the changes in the population of Bilecik province between 1927 and 2023 are discussed in the context of population geography. In this context, population characteristics such as the development of the population of Bilecik province according to census periods, growth rate, population densities, rural-urban population ratios, gender structure of the population and change in gender ratios, average household size and median age were examined and evaluated by comparing them with the population characteristics of Turkey. In addition, characteristics such as population and population densities, rural and urban population, gender structure and gender ratios, age dependency ratios, average household size, crude birth and crude death rates were compared and evaluated at the district level according to accessible data. The study carried out is of great importance in terms of guiding similar studies to be conducted in the future, as important results were revealed as a result of detailed examination and evaluation of the population characteristics of Bilecik province

Keywords

Bilecik province, Population characteristics, Development and change of population .

Giriş

Günümüzde insan-mekân etkileşiminin en önemli unsurunu nüfusun sosyo-ekonomik özellikleri ve hareketleri oluşturmaktadır. Bu açıdan nüfusun yeryüzündeki miktarı, dağılışı ve bunda etkili olan faktörler oldukça önemlidir (Başbüyük, 2008, s. 203). En iyi bilinen en kısa tanımı olarak nüfus; “belirli bir zamanda ya da zaman dilimi içinde belirli bir alanda bulunan insan sayısı”dır (Özgür, 2001, s. 116; Şahin, 2010, s. 14; Sertkaya Doğan, 2018, s. 27).

İnsanların çeşitli faaliyetleri yapmaları açısından uygun alanlar nüfusun kalabalık olduğu alanları; insan yaşamını ve faaliyetlerini zorlaştıran alanlar ise nüfus bakımından az nüfuslu alanları oluşturmaktadır (Şahin, 2014, s. 25). Herhangi bir coğrafi mekânda ya da yerleşmede mevcut olan nüfus miktarı çeşitli faktörlere göre artmakta ya da azalmaktadır. Bu faktörler doğal faktörler olabildiği gibi beşerî faktörler de olabilir. Doğal ve beşerî faktörler aynı zamanda yeryüzünde ya da yeryüzünün herhangi bir kısmındaki nüfusun mekânsal dağılışını da etkilemektedir. Nüfusun miktarı ve dağılışında etkili olan doğal faktörler; iklim özellikleri ve doğal bitki örtüsünün dağılışı, yeryüzü şekilleri, toprağın yapısı ve verimliliği, su kaynaklarının dağılışıdır. Beşerî faktörler ise; tarihi nedenler, tarım, ticaret, sanayi, turizm faaliyetleri ve ulaşım özellikleridir.

İnsan-doğa etkileşiminde bulunduğu çevreyi kendine göre değiştirmeye çalışan insanın çevreye etkisi öncelikle bulunduğu çevrede kalabalık ya da seyrek oluşuna, nüfus miktarının büyük ya da küçüklüğüne, sosyo-kültürel, teknolojik ve ekonomik gelişme düzeyine göre değişebilmektedir. (Tanoğlu, 1966, s. 27). Bir yerdeki nüfusun miktarı artış ya da azalış yönünde zamanla değişikliğe uğrarken kırsal ve kentsel demografik özelliklerinde de (kırsal ve kentsel özellik, eğitim ve sağlık durumu, cinsiyet ve yaş yapısı, doğum ve ölüm oranları, ortama yaşam süresi, göçlerin nitelikleri) değişiklikler olabilmektedir. Bu özellikler ülkelerin zaman içerisinde uyguladığı çeşitli politikalar neticesinde değişmektedir (Ayhan, 2020, s. 402). Bilecik ilinde 1927’den 2023’e kadar olan süreçte nüfusun miktarı yanında demografik özelliklerinde de değişiklikler meydana gelmiştir. 1927’de 113.600 nüfusa sahip Bilecik ilinde 2023’de nüfus miktarı 228.058’e ulaşmış ve nüfusun demografik özelliklerinde de bazı değişiklikler olmuştur.

1. Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Çalışmanın amacı, Bilecik ili nüfusu ve nüfus özelliklerinde Cumhuriyet döneminin ilk genel nüfus sayımından günümüzde kadar olan süreçte meydana gelen gelişim ve değişimleri ulaşılabilen veriler ölçüsünde ortaya koyarak analiz etmek ve değerlendirmektir. Çalışma, nüfus coğrafyası kapsamında nüfus ve özelliklerinin il düzeyinde değişiminin incelenmesi ve Türkiye nüfus ve özelliklerindeki değişimler ile karşılaştırılması açısından önemli bir çalışma niteliğindedir. Ayrıca çalışmada mekânsal analiz ve değerlendirmeler açısından ilçeler düzeyinde karşılaştırmaların yapılması çalışmanın coğrafya biliminin dağılışı, bağlantı ve nedensellik ilkeleri bağlamında niteliğini artırmıştır. Nüfus verileri bir toplumun, idari birimin, coğrafi mekânın ya da herhangi bir yerleşmenin çeşitli sosyo-ekonomik özelliklerinin aktarılması açısından da oldukça önemlidir (Ayhan & Yazıcı, 2023, s. 275). Çalışma, nüfus coğrafyası açısından Bilecik ilindeki birçok nüfus özelliğinin gerek Türkiye ile karşılaştırılmasında gerek ilçeler düzeyinde mekânsal olarak analiz edilmesi ve değerlendirilmesinde önemli bakış açıları ve yorumlamalar içerdiğinden coğrafya bilimi açısından yapılacak benzer çalışmalara da ışık tutup kaynaklık edecektir.

Çalışmanın amacı doğrultusunda nitel araştırma yaklaşımlarından doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın amacına uygun olarak literatür taraması yapılmıştır. Çalışmada kullanılan en önemli veri kaynağını DİE’nin (Devlet İstatistik Enstitüsü) genel nüfus sayımları ile TÜİK’in (Türkiye İstatistik Kurumu) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi nüfus verileri oluşturmaktadır. Elde edilen nüfus verileri ışığında değişiminin daha iyi ortaya konulması ve değerlendirilmesinde tablolar ve grafikler oluşturulmuş, ArcGIS programından yararlanılarak haritalar yapılmıştır.

Çalışmanın amacına yönelik olarak Bilecik ilinin nüfus özelliklerindeki gelişim ve değişimlerin ortaya konulabilmesi, analiz ve değerlendirmelerin yapılabilmesi için çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

Bilecik ilindeki nüfus gelişimi ve değişimi Türkiye ile kıyaslandığında nasıl olmuştur?

2000 yılından sonra Bilecik ili ilçelerindeki nüfus gelişimi nasıl seyretmiştir?

Bilecik ilinin nüfus özelliklerindeki (nüfusun yoğunluğu ve dağılımı, kırsal ve kentsel yapısı, cinsiyet yapısı, yaş yapısı, yaş bağımlılık oranları, ortalama hane halkı büyüklüğü, medyan yaşı, toplam doğurganlık, kaba doğum, kaba ölüm ve bebek ölüm hızları) değişim nasıldır?

TÜİK verilerine göre Bilecik ilinin ilçelerinde 2023 yılı ortalama hane halkı büyüklüğü, kaba doğum ve kaba ölüm hızları nasıl bir dağılışı göstermiştir?

Bilecik ilinin aldığı ve verdiği göçlerdeki değişimler ve göçlerin özelliklerine göre dağılışı nasıldır?

Bilecik ilinin illere göre aldığı ve verdiği göçlerin dağılışı nasıldır?

Bilecik ilinin nüfus özelliklerindeki değişimlerin nedenleri neler olabilir?

Çalışmada nüfus miktarı ve nüfus artış hızının gösterdiği değişimlerin yanı sıra nüfus yoğunlukları, kırsal ve kentsel nüfus, nüfusun cinsiyet ve yaş aralıklarına göre nüfus yapısı, nüfusun bağımlılık oranları (çocuk, yaşlı ve toplam bağımlılık oranları), medyan yaş, hane halkı büyüklüğü gibi birçok özellikler açısından değişimler, illere göre aldığı ve verdiği göçler ile göçlerin nedenlerine ve eğitim durumuna göre nitelikleri gibi birçok nüfus özellikleri ortaya konulmuş, neden-sonuç ilişkisine göre analizler ve değerlendirmeler yapılmıştır. Nüfus özelliklerinden bazıları Türkiye nüfus özellikleri ile karşılaştırılarak analiz edilmiş, değerlendirmeler yapılarak sonuçlar ortaya konulmuştur. Nüfus özellikleri açısından ulaşılabilen veriler ölçüsünde Bilecik ilinin ilçeler düzeyinde de nüfus özellikleri değerlendirilmiş ve ilçeler düzeyinde karşılaştırmalı mekânsal analizler yapılmıştır.

2. Çalışma Alanının Yeri ve Sınırları

Bilecik ili 29° 43' ve 30° 41' doğu boylamları ile 39° ve 40° 31' kuzey enlemleri arasında bulunmaktadır (Bilecik İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024). Marmara, Ege, Karadeniz ve İç Anadolu bölgeleri olmak üzere Türkiye'de 4 coğrafi bölgede topraklara sahip olan tek ildir. Bilecik ili bulunduğu coğrafi konum itibarıyla Eskişehir, Bursa, Kütahya, Sakarya, Kocaeli ve Bolu illerine komşudur. Bilecik ili Merkez, Bozüyük, Osmaneli, Söğüt, Pazaryeri, Gölpazarı, Yenipazar ve İnhisar ilçeleri olmak üzere 8 ilçeden oluşmaktadır.

Harita 1. Bilecik ili ve ilçelerinin lokasyonu

3. Bulgular

3. 1. Nüfusun ve Nüfus Artış Hızının Sayım Dönemlerine Göre Değişimi

Nüfus sayımları genel olarak iki şekilde yapılmaktadır. Bunlar doğrudan görüşme (De facto) ve kendi kendine sayım (De jure) yöntemleridir. De facto nüfus sayım yöntemi belirli bir yerde, sayım gününde mevcut olan nüfusun sayıldığı yöntemdir. Bu sistemde kişiler sayım günü nerede bulunuyorlarsa oradaki nüfusa dâhil edilirler (Akbaş, 2020, s. 3). De jure yönteminde ise insanların ikametgâhları önemlidir. Yani sürekli yaşadıkları adres nüfusuna dâhil edilmelerine dayalı yöntemdir (Akbaş, 2020, s. 3). Türkiye'de ilk genel nüfus sayımı De facto yöntemiyle 1927'de yapılmıştır. Bu tarihten sonraki nüfus sayımı 1935'de yapılmış olup 1935'den sonra nüfus sayımlarının sonu sıfır ve 5 ile biten her beş yılda bir yapılması kararlaştırılmıştır. Bu durum 1990'a

kadar devam etmiştir. 1995’de sayım yapılmayıp sadece 1997’de nüfusun tespiti yapılmıştır. 2000’de ise 1990’daki gibi yine De facto yöntemiyle nüfus sayımı yapılmıştır. Bu döneme kadar nüfus sayımlarına ait işlemler Devlet İstatistik Enstitüsü’nce (DİE) yürütülmüştür. 2005’te Devlet İstatistik Enstitüsü, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) olarak yeniden teşkilatlanarak isim değiştirmiştir. 2007’den itibaren Türkiye’de nüfus sayımları De jure yöntemiyle ADNKS üzerinden her yılın son günü yapılmaktadır.

1927’deki nüfus sayımında Türkiye’nin nüfusu 13.649.945 iken Bilecik ili nüfusu 133.660 kişi olarak tespit edilmiştir. Bu sayıma göre Bilecik nüfusunun Türkiye nüfusu içindeki oranı %0,83’dür. 1927’den 2023’e kadar Türkiye nüfusu sürekli artmasına rağmen Bilecik ili nüfusu bazı dönemlerde Bilecik ilinden diğer illere olan göçler hızlandığından azalmıştır.

Tablo 1. Bilecik ili ve Türkiye’de nüfusun ve nüfusun yıllık artış hızının değişimi (1927-2023)

Yıl	Bilecik İl Toplam Nüfusu	Bilecik Artan-Azalan Nüfus Miktarı	Bilecik Yıllık Artış Hızı (%)	Türkiye Nüfusu	Türkiye Yıllık Artış Hızı (%)	Bilecik İlinin Türkiye Nüfusuna oranı (%)
1927	113.660	-	-	13.648.270	-	0,83
1935	125.421	11.761	11,9	16.158.018	21,1	0,78
1940	127.977	2.556	4,0	17.820.950	17,0	0,72
1945	136.053	8.076	12,2	18.790.174	10,6	0,72
1950	137.030	977	1,4	20.947.188	21,7	0,65
1955	139.233	2.203	3,2	24.064.763	27,8	0,58
1960	145.699	6.466	9,1	27.754.820	28,5	0,52
1965	139.041	-6.658	-9,4	31.391.421	24,6	0,44
1970	138.856	-185	-0,3	35.605.176	25,2	0,39
1975	137.120	-1.736	-2,5	40.347.719	25,0	0,34
1980	147.001	9.881	13,9	44.736.957	20,7	0,33
1985	160.909	13.908	18,1	50.664.458	24,9	0,32
1990	175.526	14.617	17,4	56.473.035	21,7	0,31
2000	194.326	18.800	10,2	67.803.927	18,3	0,29
2010	225.381	23.320	109,2	73.722.988	15,9	0,31
2015	212.361	2.436	11,5	78.741.053	13,3	0,27
2020	218.717	-710	-3,2	83.614.362	5,5	0,26
2023	228.058	-615	-2,7	85.372.377	1,1	0,27

Kaynak: DİE, 2001, s. 41; DİE, 2003, s. 45; TÜİK, 2024f; TÜİK, 2024g; TÜİK, 2024h. (Fark ve oranlar nüfus istatistiklerinden yararlanarak hesaplanmıştır).

1950-1975 arasında Bilecik ili nüfusunda önemli bir artış olmamış olmakla birlikte bazı sayım yıllarında il nüfusu azalmıştır. Bu dönemde ilin kırsal kesiminde nüfus yoğunluğunun artmasıyla buralardan Bilecik kenti ve çevre illere göçler hızlanmıştır. İl genelinde sanayinin gelişmemiş olması da bunu destekleyen önemli bir nedendir. Bilecik ilinden çevre ve yakın illerdeki Bursa, Eskişehir, Sakarya, İzmit, İstanbul gibi önemli kentsel çekim merkezlerine yoğun göçler yaşanmıştır. Özellikle Bilecik ilinin komşu olduğu illerin Bursa, Eskişehir gibi kentsel çekim merkezleri, Bilecik ilinin bu merkezlere daha yakın ilçelerindeki köylerinden önemli miktarda göçler almışlardır (Özgür, 1990, s. 141).

Cumhuriyetin ilk yıllarından 1970’lere kadar genel olarak tarım ağırlıklı zayıf bir ekonomik yapıda olan Bilecik ilinde 1975’ten sonra önemli bir yapısal değişim meydana gelmiştir. Bilecik ilinin 1973’de "Kalkınmada Öncelikli İller" kapsamına alınması ilin ekonomisine canlılık getirmiştir. Bu kapsamda öngörülen teşviklerle tarıma dayalı ekonomik yapıdan hızla sanayileşme sürecine girilmiştir (Bilecik Valiliği, 2006, s. 2). Bunun etkileri 1980’deki nüfus sayımında kendini göstererek nüfus artış hızı %13,9 ile ilk kez en yüksek seviyede olmuştur. Kalkınmada öncelikli illerden olan Bilecik ilinde sanayi tesislerinin hızla artması Bilecik, Bozüyük ve Osmaneli kentlerinde de nüfusun hızla artmasını sağlamıştır. 1980’den 2000’e kadar il genelinde nüfus artışı hızlanmıştır. 1975’de il genelinde nüfus miktarı 137.120 kişi iken, 2000 yılına gelindiğinde 194.326 kişiye ulaşmıştır. 1927’den 2000’e kadar olan dönemde Bilecik ili nüfus artış oranı Türkiye’den oldukça düşüktür. 2000’den 2023’e kadar dönemde bazı yıllar ildeki toplam nüfusta askeri nüfustan kaynaklanan dalgalanmalar olsa da 2023’de nüfus 228.058 kişiye ulaşmıştır. 2023’te Bilecik ilinin yıllık nüfus artış hızı %0,27 olurken, Türkiye’de de %1,1’e gerilemiştir. Bu durum gerek Bilecik ili gerekse Türkiye’de toplam doğurganlık hızının gittikçe azaldığının en önemli göstergelerindendir. Bilecik ili nüfusunun 1927’de Türkiye nüfusu içindeki oranı %0,83 iken, 2023’de %0,27’ye düşmüştür (Tablo 1).

Bilecik ilinde günümüzde mevcut olan ilçelerin bir kısmı 1927’de bulunmamaktaydı. Dolayısıyla günümüzdeki bazı ilçelerin diğer bazı ilçelerden ayrılarak oluştuğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle ilçe nüfusları arasında kıyaslamalar yapabilmek için ilçelerin nüfusları 2000 yılından itibaren yorumlanacaktır. 2000’de 8 ilçesi olan Bilecik ilinde nüfusun en fazla olduğu ilçe Bozüyük (60.863 kişi) ilçesidir. Bunu Merkez ilçesi (52.929 kişi) izlemektedir. Bu yılda nüfusu en az olan ilçe ise 4.916 kişi ile Yenipazar’dır. 2010’da Merkez ilçesi Bozüyük ilçesini yaklaşık 12.000 kişi geçerek 78.258 nüfusla birinci sıraya yükselmiştir. 2023’de de 82.416 nüfusla birinciliğini korumuştur. Bunun en önemli nedeni ilin yönetim merkezi olan Bilecik kentinin varlığıdır. Bozüyük ilçesinin merkezi olan Bozüyük kenti 2023’de Bilecik kentinden daha fazla nüfusa sahip olsa da ilçedeki kırsal

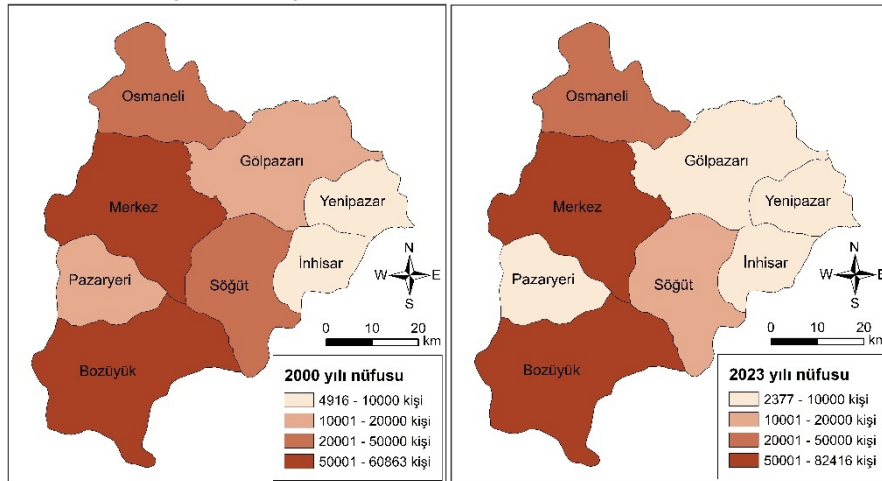
kesimden Bilecik kenti ve çevre illere göçlerin fazlalığı Merkez ilçesi nüfusunun Bozüyük'ten fazla olmasını sağlamıştır. En az nüfusu olan Yenipazar ve İnhisar ilçeleri ise 2000'den 2023'e kadar ilçe dışına fazla göç verdiklerinden nüfusları oldukça azalmıştır. 23 yılda Yenipazar ilçesi nüfusu 4.916'dan 2.895'e düşerken günümüzde de az nüfusu olan İnhisar ilçesinde nüfus 6.661'den 2.377'ye düşmüştür (Tablo 2).

Tablo 2. Bilecik ili nüfusunun ilçelere göre dağılımı (2000-2023)

Sayım Yılı	Merkez	Bozüyük	Gölpazarı	Osmaneli	Pazaryeri	Söğüt	Yenipazar	İnhisar
2000	52.929	60.863	13.617	21.070	13.296	20.974	4.916	6.661
2007	63.075	64.514	11.860	21.022	12.283	23.186	3.952	3.885
2010	78.258	66.255	16.016	20.912	11.580	25.679	3.555	3.126
2015	74.014	70.725	10.820	21.106	10.713	19.548	3.021	2.409
2020	78.029	76.987	9.463	21.072	10.077	17.924	2.856	2.309
2023	82.416	79.853	9.831	21.875	9.967	18.844	2.895	2.377

Kaynak: DİE, 2001, s. 59 ve TÜİK, 2024f (Bilecik ilinin DİE ve TÜİK nüfus istatistikleri).

Harita 2-3. Bilecik ilinin ilçelere göre nüfus dağılımları (2000-2023)

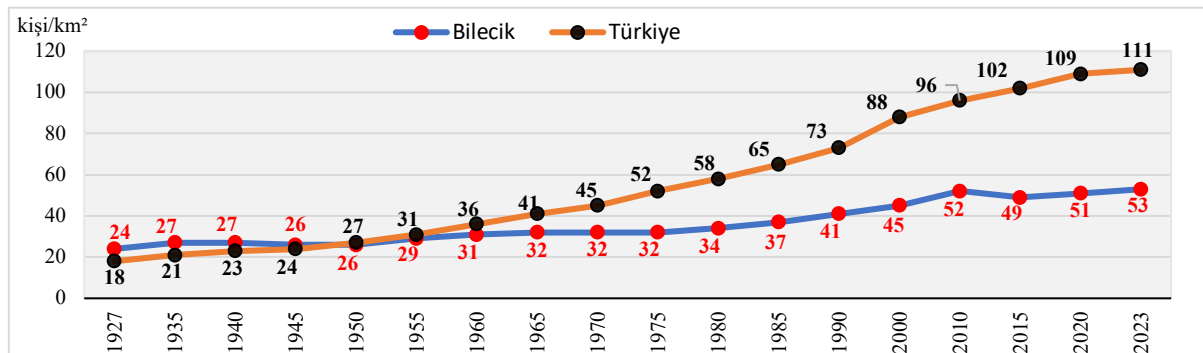

Kaynak: DİE, 2001, s.59 ve TÜİK, 2024f (Bilecik ilinin DİE ve TÜİK nüfus istatistiklerinden yararlanarak yapılmıştır).

3. 2. Nüfus Yoğunluğu ve Dağılımı

Bilecik ili nüfus yoğunluğu 1927'de 24 kişi/km² ile Türkiye'nin nüfus yoğunluğundan (18 kişi/km²) fazlaydı. İldeki nüfus yoğunluğu 1940'a kadar 27 kişi/km²'ye yükselmiş, 1950'ye kadar ise 26 kişi/km²'ye düşmüştür (Şekil 1). 1955'ten itibaren ise nüfus yoğunluğu artmıştır. Bilecik ili nüfusu 1927'den 1960'a kadar sürekli arttığı halde nüfus yoğunluğunun bu dönemde azalması il yüzölçümünde meydana gelen değişimlerle ilgilidir. 1940'ların başından 1950'lerin ortalarına kadar il yüz ölçümündeki artışlar nüfus yoğunluğunun düşmesine neden olmuştur. 1955 sayım döneminde il yüzölçümünün tekrar küçülmesi nüfus yoğunluğunu da tekrar artırmıştır. 1955-1975 arasında ildeki nüfus artışının yavaş seyretmesine bağlı olarak nüfus yoğunluğunda bir durağanlaşma olsa da 1980'den itibaren nüfus artış hızının artmasıyla nüfus yoğunluğunda önemli artışlar kaydedilmiştir. 2023'te nüfus yoğunluğu 53 kişi/km²'ye yükselmiştir (Şekil 1). Bu değer 1927'dekinin yaklaşık 2,2 katıdır. Türkiye'de nüfus yoğunluğu ise 96 yılda yaklaşık 6,2 kat artmıştır. Buna göre Türkiye'nin nüfus artış hızı ortalaması Bilecik ilinden oldukça fazladır.

Şekil 1. Bilecik ve Türkiye'nin 1927-2023 arası nüfus yoğunluğu değişimi

Kaynak: Başvekâlet istatistik umum müdürlüğü, 1929, s.IV; Başbakanlık istatistik genel direktörlüğü, 1936, s.5; Başbakanlık istatistik genel müdürlüğü, 1941, s.IX; Başbakanlık istatistik genel müdürlüğü, 1950, s.7; Başvekâlet istatistik umum müdürlüğü, 1954, s.7; Başbakanlık istatistik genel müdürlüğü, 1961, s. XI; DİE, 1963, s. XIX; DİE, 1969, s.10; DİE, 1970 Genel Nüfus sayımı Bilecik, s.4; DİE, 1978, s.5; DİE, 1987, s.4; DİE, 1993, s.24; DİE, 2003, s.82; TÜİK, 2023, s.4; TÜİK, 2024f (Bilecik ili ve Türkiye'nin TÜİK nüfus istatistikleri).

Bilecik ilinde 2023’de en fazla nüfus Merkez (82.416 kişi) ile Bozüyük ilçelerinde (79.853 kişi) dir. Bu ilçelerin ildeki nüfusa oranı %71,1 olup il nüfusunun 3/4’üne yakındır. Bu ilçeleri Osmaneli (%9,6), Söğüt (%8,3), Pazaryeri (%4,4) ile Gölpazarı (%4,3) ilçeleri izlemektedir. En az nüfus ve nüfus oranı ise Yenipazar ve İnhisar ilçelerindedir. Yüzölçümü en fazla olan ilçeler Merkez (841 km²) ile Bozüyük ilçeleri (849 km²) olmasına rağmen nüfus yoğunluğunun da en fazla olduğu ilçeler Merkez (98 kişi/km²) ve Bozüyük (94 kişi/km²) ilçeleridir. Bu durumun en önemli nedeni bu ilçelerdeki en önemli yerleşmeler olan Bilecik ve Bozüyük kentlerinin yer almasıdır. Osmaneli ile Söğüt ilçelerindeki nüfus yoğunluğu il nüfus yoğunluğuna daha yakındır. Yenipazar ve İnhisar ilçelerinin ise yüzölçümleri az olmasına rağmen nüfusları çok az olduğundan nüfus yoğunlukları da en azdır (Tablo 3).

Tablo 3. Bilecik ilinde ilçelere göre nüfusun ve nüfus yoğunluğunun dağılımı (2023)

İlçeler	Toplam nüfus (kişi)	İldeki payı (%)	Yüzölçümü (km ²)	Yoğunluk (kişi/km ²)
Merkez	82.416	36,1	841	98
Bozüyük	79.853	35,0	849	94
Osmaneli	21.875	9,6	510	43
Söğüt	18.844	8,3	530	36
Pazaryeri	9.967	4,4	326	31
Gölpazarı	9.831	4,3	592	17
Yenipazar	2.895	1,3	313	9
İnhisar	2.377	1,0	341	7
Toplam	228.058	100	4302	53

Kaynak: TÜİK, 2024f (Oran ve yoğunluklar Bilecik ili ve ilçelerinin TÜİK nüfus istatistiklerinden yararlanarak hesaplanmıştır).

3. 3. Nüfusun Kırsal – Kentsel Yapısı

Türkiye’de TÜİK’in kır ve kent ayırım kriterlerine göre bütün ilçe merkezleri nüfusu ne kadar olursa olsun kentsel nüfusa dâhil edilmektedir. Ayrıca günümüzde 20.000 nüfus eşiği de kırsal ve kentsel yerleşmeleri ayırt etmede önemli bir kriterdir. 1927’de il genelinde kentsel nüfus 15.927 kişi ve %14,0 oranıyla oldukça az iken, 1990 yılına gelindiğinde kentsel nüfus 90.373 kişiye ve %51,5 oranına ulaşarak kırsal nüfusu ve kırsal nüfus oranını geçmiştir. Bunun en önemli nedeni 1973’de Bilecik ilinin kalkınmada öncelikli iller kapsamına alınması ile Bilecik ve Bozüyük kentlerindeki sanayi yatırımları başta olmak üzere birçok gelişmenin sağlanması kırsal kesimi oluşturan köylerden buralara olan göçleri hızlandırmıştır. Dolayısıyla Bilecik ilinin en büyük kent yerleşmeleri olan bu yerleşmelerdeki nüfusun hızlı artışı ildeki kentsel nüfusun da hızlı artışına katkı sağlamıştır.

2023 yılına gelindiğinde ilde kentsel nüfus oranı %82,7’ye ulaşmıştır. Türkiye’de ise 1927’de kentsel nüfus oranı %24,2 iken 1985’de %53,0’e ulaşarak kırsal nüfus oranını geçmiştir. 2023’te ise Türkiye’de kentsel nüfus oranı %93,0 olarak görülmektedir (Tablo 4). Günümüzde çeşitli kanun ve yasalarla birlikte 30 büyükşehir belediyesinin yetki idari sınırları il sınırlarına kadar genişletilmiş olup, bu illerdeki köyler mahalle statüsüne alınmıştır. Bu bağlamda 30 büyükşehir belediyesi bulunan illerde kırsal nüfus kentsel nüfusa dâhil edilerek TÜİK verilerinde bu illerdeki kırsal nüfusun yokmuş gibi sıfır olarak değerlendirilmesine neden olmuştur. Bu illerde yaşayan kırsal nüfusun kentsel nüfusa dâhil edilmesi TÜİK verilerinde Türkiye’deki kentsel nüfusun olduğundan daha yüksek görülmesine sebebiyet vermiştir. Bu bağlamda günümüzde gerçekte Türkiye’deki kentsel nüfusun %80’ler oranında olduğunu tahmin ettiğimizde Bilecik ilindeki kentsel nüfus oranı Türkiye’ye paralellik göstermektedir.

Tablo 4. Bilecik ili ve Türkiye’de kentsel ve kırsal nüfus miktar ve oranları (1927-2023)

Bilecik						Türkiye				
Sayım Yılı	Kentsel nüfus Sayı	Kentsel nüfus %	Kırsal nüfus Sayı	Kırsal nüfus %	Toplam	Kentsel nüfus Sayı	Kentsel nüfus %	Kırsal nüfus Sayı	Kırsal nüfus %	Toplam
1927	15.927	14,0	97.733	86,0	113.660	3.305.879	24,2	10.342.391	75,8	13.648.270
1935	18.490	14,7	106.931	85,3	125.421	3.802.642	23,5	12.355.376	76,5	16.158.018
1940	17.928	14,0	110.049	86,0	127.977	4.346.249	24,4	13.474.701	75,6	17.820.950
1945	19.315	14,2	116.738	85,8	136.053	4.687.102	24,9	14.103.072	75,1	18.790.174
1950	19.804	14,5	117.226	85,5	137.030	5.244.337	25,0	15.702.851	75,0	20.947.188
1955	28.011	25,2	111.222	74,8	139.233	6.927.343	28,8	17.137.420	71,2	24.064.763
1960	30.913	21,2	114.786	78,8	145.699	8.859.731	31,9	18.895.089	68,1	27.754.820
1965	36.356	26,1	102.685	73,9	139.041	10.805.817	34,4	20.585.604	65,6	31.391.421
1970	43.601	31,4	95.255	68,6	138.856	13.691.101	38,4	21.914.075	61,6	35.605.176
1975	47.219	34,4	89.901	65,6	137.120	16.869.068	41,8	23.478.651	58,2	40.347.719
1980	56.981	38,8	90.020	61,2	147.001	19.645.007	43,9	25.091.950	56,1	44.736.957
1985	71.521	44,4	93.388	55,6	160.909	26.865.757	53,0	23.798.701	47,0	50.664.458
1990	90.373	51,5	85.153	48,5	175.526	33.326.351	59,0	23.146.684	41,0	56.473.035
2000	124.380	64,0	69.946	36,0	194.326	44.006.184	64,9	23.797.743	35,1	67.803.927
2010	173.389	76,9	51.992	23,1	225.381	56.222.356	76,3	17.500.632	23,7	73.722.988
2015	167.692	79,0	44.669	21,0	212.361	72.523.134	92,1	6.217.919	7,9	78.741.053
2020	178.781	81,7	39.936	18,3	218.717	77.736.041	93,0	5.878.321	7,0	83.614.362
2023	188.528	82,7	39.530	17,3	228.058	79.399.292	93,0	5.973.085	7,0	85.372.377

Kaynak: DİE, 2001, s.42; DİE, 2003, s.46; TÜİK, 2023, s.6; TÜİK, 2024f (Oranlar Bilecik ili ve Türkiye'nin DİE ve TÜİK nüfus istatistiklerinden yararlanarak hesaplanmıştır).

Bilecik'te 2023'de kent nüfusunun en fazla olduğu ilçeler Bozüyük (72.900 kişi) ve Merkez (70.562 kişi) iken, en az olduğu ilçeler ise İnhisar (1.049 kişi) ve Yenipazar (1.062 kişi) ilçeleridir. Merkez ilçesinin idari merkezi olan Bilecik kenti ve Bozüyük ilçesinin idari merkezi olan Bozüyük kenti dışında diğer ilçelerdeki ilçe merkezleri de nüfusları kır-kent ayırım kriterlerinden olan 20.000 nüfus eşiğinin altında kalmalarına rağmen TÜİK'in tüm ilçe merkezlerini kent kabul eden kriterine göre kent sayılmaktadırlar. Fakat bu ilçe merkezlerinin bazıları fonksiyon kriteri başta olmak üzere diğer bazı kriterler açısından kasaba niteliğindedir.

Kentsel nüfus oranının en fazla ilçeler Bozüyük (%91,3) ile Merkez (%85,6) ilçesi iken en az olduğu ilçeler Yenipazar (%36,7) ile İnhisar (%44,1) ilçeleridir (Tablo 5). İlçe merkezi olan yerleşmelerin nüfusları arttıkça kırsaldan göçlerin de etkisiyle kentsel nüfus oranları artmaktadır. Bu durum ilçe merkezleri nüfuslarının kentsel nüfus oranının ortaya çıkarılmasında ve artışında ne kadar önemli olduğunu kanıtlamaktadır.

Tablo 5. Bilecik ili ilçelerinin kentsel ve kırsal nüfus dağılımı (2023)

İlçeler	Kentsel nüfus		Kırsal nüfus		Toplam Nüfus
	Sayı	%	Sayı	%	
Merkez	70.562	85,6	11.854	14,4	82.416
Bozüyük	72.900	91,3	6.953	8,7	79.853
Osmaneli	16.482	75,4	5.393	24,6	21.875
Söğüt	14.228	75,5	4.616	24,5	18.844
Gölpazarı	6.225	63,3	3.606	36,7	9.831
Pazaryeri	6.020	60,4	3.947	39,6	9.967
Yenipazar	1.062	36,7	1.833	63,3	2.895
İnhisar	1.049	44,1	1.328	55,9	2.377

Kaynak: TÜİK, 2024f. (Oranlar Bilecik ilinin TÜİK nüfus istatistiklerinden yararlanarak hesaplanmıştır).

3. 4. Nüfusun Cinsiyet Yapısı

Bir ülke ya da bölgedeki önemli nüfus parametrelerinden birisi de nüfusun cinsiyet yapısıdır. Bir yerde bulunan nüfus içerisinde her 100 ya da 1000 kadın başına düşen erkek nüfus, cinsiyet oranını ifade etmektedir. Bu oran, Cinsiyet oranı = Erkek nüfus / Kadın nüfus × 100 formülü ile hesaplanmaktadır (Tümertekin ve Özgüç, 2011, s. 272; Doğanay ve Orhan, 2016, s. 183; Akbaş, 2020, s. 20). Cinsiyet oranı 100'den az ise düşük, fazla ise yüksektir. Bir ülkede ya da bir yerde ölüm ya da göç gibi nüfus özellikleri cinsiyete göre değişmiyorsa, erkek ve kadın nüfus aynı düzeyde olur (Bekdemir, 2010, s. 173). Göçler, kentsel ve kırsal yerleşme ayrımı, askeri birliklerin mevcudiyeti, yaşlı nüfusun nüfus içerisindeki oranı, sanayi faaliyetleri ve turizm sektörünün mevsimsel yoğunluğu ve savaşlar gibi etkenler bir yerde ya da ülkede nüfusun cinsiyet dengesizliğinin bozulmasına neden olabilir (Akbaş, 2020, s. 21; Tümertekin ve Özgüç, 2011, s. 272-273). 1927'de Bilecik ilinde, Kurtuluş Savaşı ve öncesindeki savaşların etkisiyle erkek nüfus oranı %47,1 ile kadın nüfustan oldukça düşük bir düzeye gerileyerek cinsiyet oranı %88,5 düzeyinde olmuştur. Türkiye'de de 1927'de erkek nüfus oranı (%48,1) ve cinsiyet oranının (%92,7) düşük olduğu görülmüştür.

Tablo 6. Bilecik ili ve Türkiye'de nüfusun cinsiyet yapısı ile cinsiyet oranları (1927-2023)

Sayım Yılı	Bilecik Erkek Nüfus		Bilecik Kadın Nüfus		Bilecik Cinsiyet Oranı (%)	Türkiye Erkek Nüfus		Türkiye Kadın Nüfus		Türkiye Cinsiyet Oranı (%)
	Sayı	%	Sayı	%		Sayı	%	Sayı	%	
1927	53.498	47,1	60.162	52,9	88,5	6.563.389	48,1	7.084.391	51,9	92,7
1935	60.130	47,9	65.291	52,1	92,1	7.936.770	49,1	8.221.248	50,9	96,5
1940	60.020	46,9	67.957	53,1	88,3	8.898.912	49,9	8.922.038	50,1	99,7
1945	65.602	48,2	70.451	51,8	93,1	9.446.580	50,3	9.343.594	49,7	101,1
1950	66.479	48,5	70.551	51,5	94,2	10.572.557	50,5	10.374.631	49,5	101,9
1955	67.961	48,8	71.272	51,2	95,4	12.233.421	50,8	11.831.342	49,2	103,4
1960	71.594	49,1	74.105	50,9	96,6	14.163.888	51,0	13.590.932	49,0	104,2
1965	68.900	49,5	70.141	50,5	98,2	15.996.964	51,0	15.394.457	49,0	103,9
1970	69.240	49,9	69.616	50,1	99,5	18.006.986	50,6	17.598.190	49,4	102,3
1975	68.686	50,1	68.434	49,9	100,4	20.744.730	51,4	19.602.989	48,6	105,8
1980	74.592	50,7	72.409	49,3	103,0	22.695.362	50,7	22.041.595	49,3	103,0
1985	83.868	52,1	77.041	47,9	108,9	25.671.975	50,7	24.992.483	49,3	102,7
1990	90.978	51,8	84.548	48,2	107,6	28.607.047	50,7	27.865.988	49,3	102,7
2000	101.919	52,4	92.407	47,6	110,3	34.346.735	50,6	33.457.192	49,4	102,7
2010	128.562	57,0	96.819	43,0	132,8	37.043.182	50,3	36.679.806	49,7	101,0
2015	109.794	51,7	102.567	48,3	107,1	39.511.191	50,2	39.229.862	49,8	100,7
2020	111.190	50,8	107.527	49,2	103,4	41.915.985	50,1	41.698.377	49,9	100,5
2023	115.418	50,6	112.640	49,4	102,5	42.734.071	50,1	42.638.306	49,9	100,2

Kaynak: DİE, 2001, s.43; DİE, 2003, s.47; TÜİK, 2023, s.6; TÜİK, 2024f (Oranlar Bilecik ili ve Türkiye'nin DİE ve TÜİK nüfus istatistiklerinden yararlanarak hesaplanmıştır).

hesaplanmıştır).

Türkiye'deki cinsiyet oranı İkinci Dünya Savaşı sonrasında 1945'de ilk defa 100'ün üzerine çıkmış, günümüze kadar erkek nüfus lehine yüksek kalmıştır. Fakat erkek nüfus lehine olan bu fazlalığın çok olmadığı dikkat çekmektedir. Bilecik ilinde erkek nüfus oranı 1975'de %50,1'e yükselmiş olup, kadın nüfusu geçmiştir (Tablo 6). Bunun en önemli nedenleri arasında Bilecik ilinin 1973'de kalkınmada öncelikli iller kapsamına alınması ile Bilecik ilinde sanayi yatırımlarının artması çevre illerden gelen erkek nüfus göçüdür. İl genelinde 1975'ten 2023'e kadar erkek nüfusunun fazlalığı cinsiyet oranını yükseltmiştir (Tablo 6). Günümüzde Bilecik kenti başta olmak üzere ilde askeri birliklerin bulunması da erkek nüfus fazlalığının önemli etkenlerindendir.

Bilecik ilinde 2023'de erkek ve kadın nüfus oranları ile cinsiyet oranları ilçeler düzeyinde incelendiğinde; erkek nüfus oranının %50 ve üzerinde olduğu ilçeler Merkez, Bozüyük, Osmaneli, Gölpaazarı ve İnhisar ilçeleridir. Bu ilçelerden erkek nüfus oranının en fazla ilçeler ise Gölpaazarı (%53,6), İnhisar (%51,1) ve Merkez (%51,0) ilçeleridir. Erkek nüfus oranının en az olduğu ilçe ise Yenipazar (%48,8) ilçesidir. Cinsiyet oranları da erkek nüfus oranına göre paralellik göstermektedir. Dolayısıyla cinsiyet oranının en fazla olduğu ilçe Gölpaazarı (%115,7) iken en az olduğu ilçe Yenipazar (%95,2) ilçesidir (Tablo 7). Gölpaazarı ilçesinde erkek nüfus ve cinsiyet oranının fazla olmasının en önemli sebeplerinden birisi ilçedeki erkek açık ceza infaz kurumunun varlığıdır.

Tablo 7. Bilecik ili ilçeleri nüfusunun cinsiyet yapısı ile cinsiyet oranları (2023)

İlçeler	Erkek Nüfusu		Kadın Nüfusu		Toplam Nüfus	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Cinsiyet oranı (%)
Merkez	42.029	51,0	40.387	49,0	82.416	104,1
Bozüyük	40.190	50,3	39.663	49,7	79.853	101,3
Osmaneli	10.934	50,0	10.941	50,0	21.875	99,9
Söğüt	9.389	49,8	9.455	50,2	18.844	99,3
Pazaryeri	4.976	49,9	4.991	50,1	9.967	99,7
Gölpaazarı	5.273	53,6	4.558	46,4	9.831	115,7
Yenipazar	1.412	48,8	1.483	51,2	2.895	95,2
İnhisar	1.215	51,1	1.162	49,9	2.377	104,6

Kaynak: TÜİK, 2024f (Oranlar Bilecik ilinin TÜİK nüfus istatistiklerinden yararlanarak hesaplanmıştır).

3. 5. Nüfusun Yaş Yapısı

Herhangi bir yerin ya da ülkenin nüfus yaş yapısı geleceğe yönelik çeşitli planlamaların (sağlık, eğitim, altyapı, sosyal ve kültürel tesis yatırımları vb.) yapılmasında ve askeri, siyasi, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlar açısından mevcut durumun ortaya koyulmasında oldukça önemlidir. Nitekim bir ülkede ya da yerdeki doğumlar ve ölümler, işgücü olarak aktif olabilecek nüfus, askeri nüfus potansiyeli nüfusun yaş yapısıyla doğrudan ilişkilidir (Bekdemir, 2010, s. 169; Şahin, 2014, s. 60; Akbaş, 2020, s. 15). Bu nedenle nüfusun yaş yapısını analiz ederek sonuçlar elde edebilmek için nüfusun yaş dilimi aralıkları gruplandırılır (Bekdemir, 2010, s. 169). Bu gruplandırmalar 5'er yıllık yaş dilimleri esas alınarak dar aralıklı gruplandırma şeklinde olabileceği gibi, bebek ve çocuk (0-14 yaş) yaş, genç ve yetişkin (15-64 yaş) yaş, yaşlı (65 ve üzeri yaş) yaş grupları şeklinde geniş aralıklı gruplandırma olarak ta yapılmaktadır. Sağlık ve eğitim hizmetleri, konut ihtiyacının karşılanması gibi birçok işin planlanmasında ve yapılmasında dar aralıklı yaş gruplandırmasından faydalanılmaktadır (Şahin, Doğanay ve Özcan, 2006, s. 295).

Bilecik ilinde 1935'de nüfusun dar aralıklı yaş grupları incelendiğinde en fazla orana sahip yaş grubu 0-4 yaş (%14,7) olurken, bunu 5-9 yaş (%14,1) ve 10-14 yaş (%10,2) grupları izlemektedir. Bu durum o yıllarda doğurganlığın oldukça yüksek olmasıyla bebek ve çocuk yaşta olan bu kişilerin nüfusun %39'unu oluşturmasına neden olmuştur. 1935'de %6 civarında olan 15-19 yaş aralığındakilerin oranı daha küçük yaş gruplarına göre hızlı düşmüştür. Bunun en önemli nedeni bu kişilerin doğdukları yıllarda Türk halkının Kurtuluş Savaşı mücadelesiyle erkek yetişkin nüfusun önemli bir kısmı cephede savaşmakta iken ya da savaşta şehit olduğundan o yıllarda doğması gereken nüfusun önemli bir kısmı doğmamıştır. Dolayısıyla doğurganlık oranları da o yıllarda oldukça düşmüştür. 65 yaş ve üzeri yaşlı nüfus oranı ise o yıllarda sadece %4,6 orandaydı. Bunun en önemli nedeni ise ortalama insan ömrünün günümüze göre daha kısa olmasıydı.

2023 yılına gelindiğinde Bilecik ili nüfusu yaş gruplarında önemli farklılıklar ortaya çıkmıştır. Eğitim düzeyinin yükselmesi ve kadınların iş hayatına daha fazla katılmasıyla ilk evlenme ve çocuk sahibi olma yaşının artması, kadınların doğurganlık oranlarını düşürmüştür. Bu durum ailelerin daha az çocuk sahibi olmasında önemli bir etken olmuştur. 2023'te Bilecik ilinde 0-

4 yaştaki (bebek yaşı) kişilerin oranı 3 kat azalarak 1935'teki oran olan %14,7'den %5,4'e düşmüştür. Aynı durum 5-9 ve 10-14 yaş grupları (çocuk yaşı) için de geçerlidir. 88 yılda 5-9 yaş grubundaki kişilerin oranı %14,1'den %6,5'e gerilerken, 10-14 yaş grubu oranı da %10,2'den %6,3'e düşmüştür (Tablo 8). Buna karşılık günümüzde Türkiye'de huzur ve sulh ortamının varlığıyla birlikte beslenme ve sağlık hizmetlerinin gelişmesi neticesinde ortalama yaşam süresinin ve insanların hayatta kalma şanslarının artması aradan geçen 88 yılda orta ve yaşlı nüfus oranlarının artmasını sağlamıştır. Bu bağlamda 1935 ve 2023 yıllarındaki 40 yaş ve üzeri nüfusa bakıldığında 2023'te bu yaş gruplarındaki oranlarda önemli artış kaydedilmiştir. Özellikle 65 yaş ve üzeri nüfusta bu artış daha fazladır. 1935'te 65 ve üzeri yaş grubundakilerin oranı %4,8 iken 2023'te 3 katına yakın bir artış oranıyla %12,5'e yükselmiştir.

Tablo 8. Bilecik ilinde nüfusun dar aralıklı yaş gruplarına göre dağılımı (2023)

Yaş Grubu	1935 Yılı				2023 Yılı			
	Erkek	Kadın	Toplam	Toplam nüfusa oranı %	Erkek	Kadın	Toplam	Toplam nüfusa oranı %
0-4	9.582	8.886	18.468	14,7	6.192	6.077	12.269	5,4
5-9	9.027	8.676	17.703	14,1	7.574	7.178	14.752	6,5
10-14	6.901	5.907	12.808	10,2	7.296	7.139	14.435	6,3
15-19	3.938	3.582	7.520	6,0	8.137	7.700	15.837	6,9
20-24	4.954	5.176	10.130	8,1	9.318	8.522	17.840	7,8
25-29	5.072	6.197	11.269	9,0	8.879	7.938	16.817	7,4
30-34	5.129	4.888	10.017	8,0	8.665	7.703	16.368	7,2
35-39	4.054	4.402	8.456	6,8	8.638	8.128	16.766	7,4
40-44	2.444	3.708	6.152	4,9	9.031	8.273	17.304	7,6
45-49	2.019	3.101	5.120	4,1	8.038	7.488	15.526	6,8
50-54	1.779	3.018	4.797	3,8	7.539	7.287	14.826	6,5
55-59	1.320	2.054	3.374	2,7	6.875	6.795	13.670	6,0
60-64	1.373	2.391	3.764	3,0	6.375	6.527	12.902	5,7
65-69	1.046	1.126	2.172	1,7	5.219	5.328	10.547	4,6
70-74	782	1.102	1.884	1,5	3.392	3.904	7.296	3,2
75-79	361	415	776	0,6	1.981	2.886	4.867	2,1
80-84	206	396	602	0,5	1.322	2.135	3.457	1,5
85-89	68		163	0,1	648	1.081	1.729	0,7
		95						
90+	75		246	0,2	299	551	850	0,4
		171						
Toplam	60.130	65.291	125.421	100	115.418	112.640	228.058	100

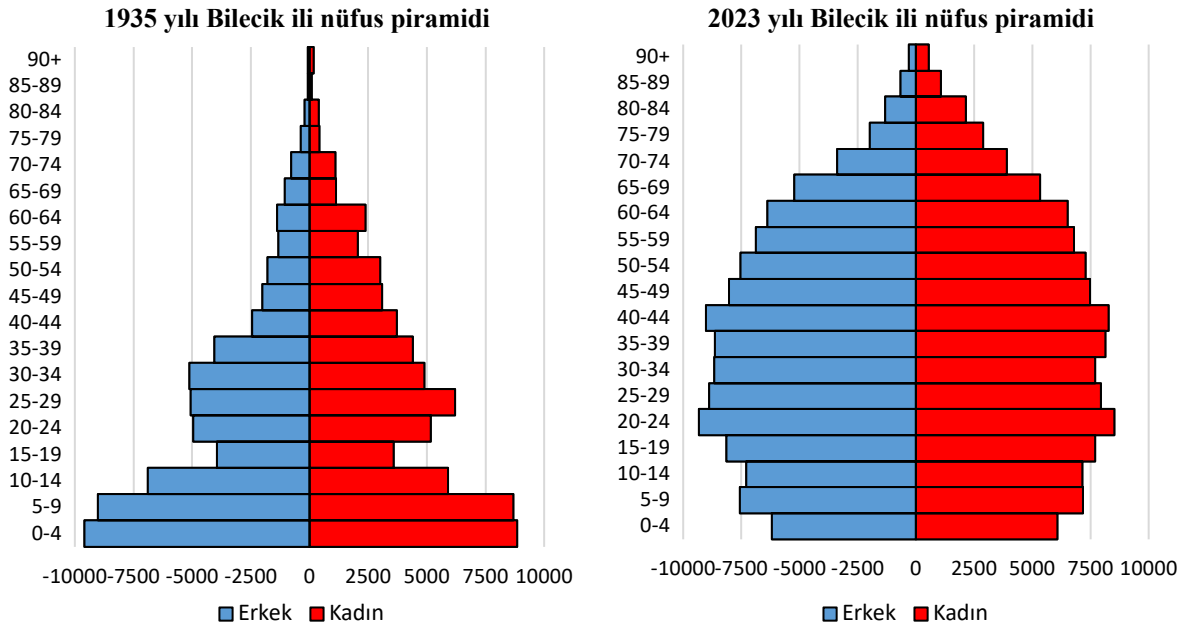
Kaynak: DİE, 1936, s.72 ve TÜİK, 2024f (2023 yılı oranları Bilecik ilinin TÜİK nüfus istatistiklerinden yararlanarak hesaplanmıştır).

Nüfusun cinsiyet ve yaşa göre özellikleri nüfus piramidi olan şekillerle gösterilmektedir. Bir ülkenin ya da bir yerin nüfus piramitlerinin yorumlanması önemli bilgiler ortaya çıkarmaktadır. Dar aralıklı yaş gruplandırması ile oluşturulan nüfus piramitleri geniş aralıklı yaş gruplandırmasına göre olan nüfus piramitlerinden daha ayrıntılı olduğundan daha fazla bilgi elde edilmesi yönünde daha fazla tespit ve yorumlamalar ortaya çıkarmaktadır. Bir ülkedeki gelişmişlik düzeyinin en önemli göstergelerinden biri de nüfus piramitleridir. Geri kalmış veya gelişmekte olan ülkelerde nüfus piramitleri, yüksek doğum ve ölüm oranlarını nedeniyle tabanı geniş üçgen şekilli nüfus piramidi iken, gelişmiş olan ülkelerin nüfus piramitleri genel olarak düşük doğum ve ölüm oranları nedeniyle orta ve üst kısımları geniş ve tabanı dar nüfus piramitleridir.

Bilecik ilinin 1935 ve 2023 yılları nüfus piramitleri Bilecik ili nüfus özelliklerinin tespiti ve yorumlanmasında önemli bilgiler içermektedir. 1935 yılı Bilecik ili nüfus piramidi incelendiğinde piramidin genel olarak tabanı geniş üst kısmı dar üçgen şekilli nüfus piramidi olduğu görülmektedir (Şekil 2). Bu durum Türkiye'de olduğu gibi Bilecik ilinde de o yıllarda yüksek doğum ve ölüm oranlarına işaret etmektedir. 2023'e gelindiğinde piramidin alt kısmındaki daralma doğum oranlarının daha önce genel olarak belirttiğimiz nedenlerle azaldığını, orta ile üst kısmındaki şişkinlik ise geçmişe göre beslenme şartlarının iyileşmesi ve sağlık hizmetlerinin gelişmesi neticesinde ortalama yaşam süresinin artmasıyla ölüm oranlarının azaldığını göstermektedir (Şekil 3).

Bilecik'te 1935'teki nüfus piramidinde 15-19 yaş başta olmak üzere 10-14 ve 20-24 yaş gruplarında önemli bir azlık dikkati çekmektedir (Şekil 2). Bunun en önemli nedeni, 1914'te başlayan Birinci Dünya Savaşı, Çanakkale Savaşı ve Kurtuluş Savaşı dönemindeki mücadelelerde erkek nüfusun cephede olması ya da önemli bir kısmının cephede şehit olmasıyla aile birlikteliğinin sağlanmamış veya ailelerin dağılmış olması neticesinde o yıllarda doğum oranlarının oldukça düşük olmasıdır.

Şekil 2-3. Bilecik ilinin 1935 ve 2023 yılları nüfus piramitleri

Kaynak: DİE, 1936, s.72 ve TÜİK, 2024f (Bilecik ilinin DİE ve TÜİK nüfus istatistiklerinden yararlanarak yapılmıştır).

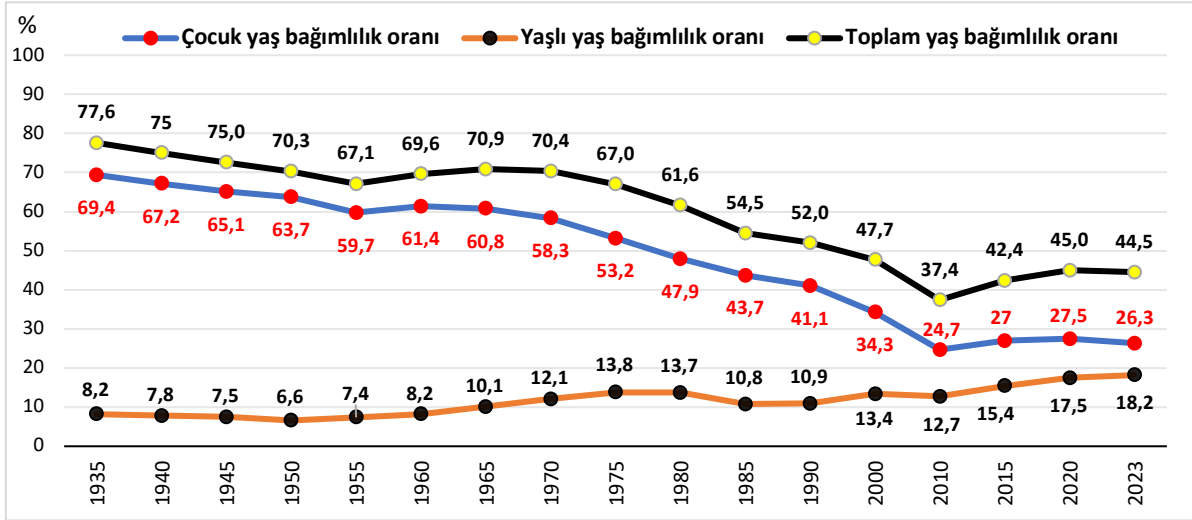
3. 6. Nüfusun Yaş Bağımlılık Oranı

Bir yerde nüfusun yaş grupları dar aralıklı olarak sınıflandırılabilir gibi geniş aralıklı olarak ta sınıflandırılabilir. Geniş aralıklı gruplandırmada 0-14 yaş çocuk nüfusu, 15-64 yaş yetişkin nüfusu, 65 ve daha yukarı yaş yaşlı nüfusedir. Bu gruplar içinde 15-64 yaş aralığındaki kişiler üretken, çalışabilecek yaştaki kişilerdir. Bu nedenle 15-64 yaştaki kişilerin dışındakiler bu üretici ya da çalışabilecek yaşıta olan kişilere bağımlı (tüketici) yaş grupları olarak kabul edilmektedir. 0-14 yaştaki kişiler çocuk yaştaki bağımlı, 65 ve yukarısı yaştaki kişiler yaşlı bağımlı gruptur.

Toplam yaş bağımlılık oranı; 15-64 yaş aralığındaki her 100 birey için 0-14 ve 65 ve üzeri yaştaki birey sayısını ifade etmektedir (TÜİK, 2024a). Çocuk bağımlılık oranı ise 15-64 arası yaştaki her 100 birey için 0-14 yaştaki birey sayısından oluşmaktadır (TÜİK, 2024a). Yaşlı bağımlılık oranı ise 15-64 arası yaştaki her 100 birey için 65 ve üzeri yaştaki birey sayısını göstermektedir (TÜİK, 2024a).

Bilecik ilinin 1935'te toplam yaş bağımlılık oranı %77,6 idi. Çocuk yaş bağımlılık oranı %69,4 iken, yaşlı yaş bağımlılık oranı sadece %8,2 düzeyindeydi. 1935'teki toplam yaş bağımlılık oranı 1935-2023 yılları arasındaki en yüksek bağımlılık oranıdır. Bunun en önemli nedeni yaşlı yaş bağımlılık oranının düşük olmasına rağmen doğurganlığın yüksek olmasına bağlı olarak çocuk yaş bağımlılık oranının da 1935-2023 arasında en yüksek olmasıdır. Toplam yaş bağımlılık oranlarında sayım yılları arasında bazı dalgalanmalar görülse de genel olarak 2023 yılına kadar önemli azalmalar olmuştur. 1935'te %77,6 düzeyinde olan toplam yaş bağımlılık oranı 2023'te %44,5 oranına düşmüştür. Bunun en önemli nedeni günümüze doğru çeşitli nedenler ile doğurganlık oranlarının azalmasına bağlı olarak çocuk yaş bağımlılık oranlarının %26,3 düzeyine kadar azalmasıdır. Günümüze doğru beslenme şartlarının iyileşmesi ve sağlık hizmetlerindeki gelişmeler sebebiyle ortalama yaşam süresinin artması yaşlı nüfus oranını artırdığı için yaşlı nüfusun bağımlılık oranları da artmıştır. 1935'te %8,2 düzeyinde seyreden yaşlı yaş bağımlılık oranı 2023'te %18,2 düzeyine yükselmiştir (Şekil 4).

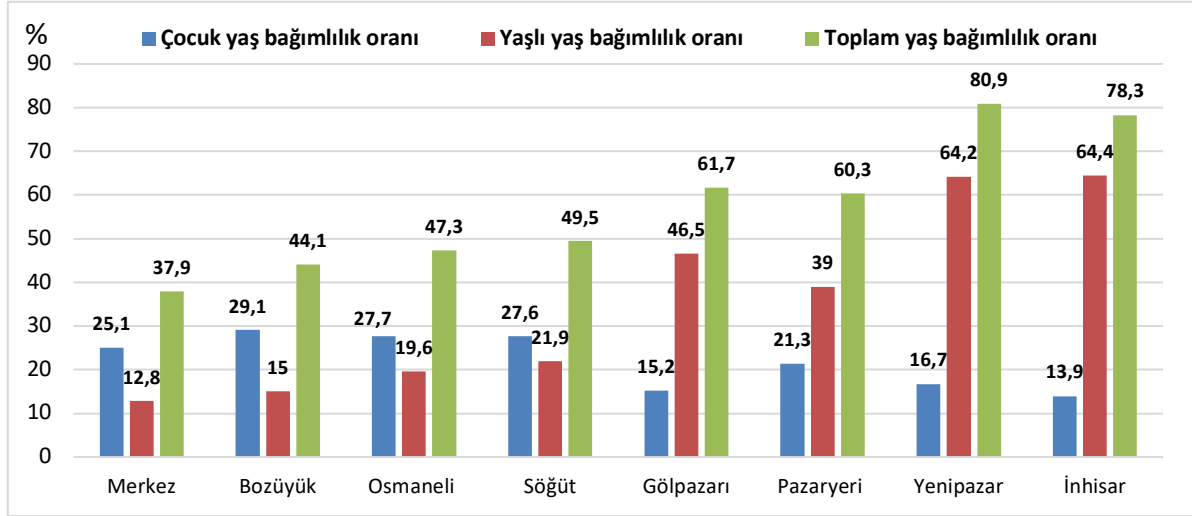
Şekil 4. Bilecik ilinde çocuk, yaşlı ve toplam yaş bağımlılık oranları değişimi (1935-2023)

Kaynak: DİE, 2001, s.44; DİE, 2003, s.48; TÜİK, 2024f (Bilecik ili ve Türkiye'nin DİE ve TÜİK nüfus istatistiklerinden yararlanarak yapılmıştır).

Bilecik ilinin ilçeler düzeyinde yaş bağımlılık oranları incelendiğinde; 2023'te toplam yaş bağımlılık oranı en fazla Yenipazar (%80,9) ve İnhisar (%78,3) ilçelerindedir (Şekil 5). Bu ilçelerde toplam yaş bağımlılık oranlarının yüksek olması, eğitim ve iş imkânlarının kısıtlı olması gibi çeşitli nedenlerle genç yaştaki bireylerin ya da çekirdek ailelerin buralardan daha fazla göç etmesiyle yaşlı nüfusun geride kalmasıdır. Nitekim bu ilçelerde çocuk yaş bağımlılık oranlarının az olması da yetişkin nüfusa bağlı olan doğurganlık oranlarının az olduğunu yani bu ilçelerden olan göçlerin etkisini göstermektedir. Gölpazarı ve Pazaryeri ilçeleri de bu ilçelere benzer şekildedir.

Şekil 5. Bilecik ilinde ilçelere göre yaş bağımlılık oranları (2023)

Kaynak: TÜİK, 2024f (Bilecik ilinin TÜİK nüfus istatistiklerinden yararlanarak yapılmıştır).

Merkez, Bozüyük, Osmaneli ve Söğüt ilçelerinde ise toplam yaş bağımlılık oranları diğer ilçelerden daha düşüktür. Bu bağlamda bu ilçelerde iş imkânlarının daha iyi olmasıyla bu ilçelerden göçlerin oldukça az olduğu söylenebilir. Bu ilçelerdeki ilçe merkezleri olan kentlerde ve kentlerin çevrelerinde fabrikaların yoğun olması bunu kanıtlamaktadır. Günümüzde çocuk yaş bağımlılık oranlarının diğer ilçelerden yüksek, yaşlı yaş bağımlılık oranlarının da düşük olması bu ilçelerden dışarıya göçlerin az olduğunu hatta bu ilçelerin çalışan nüfus göçü aldığının göstergesidir.

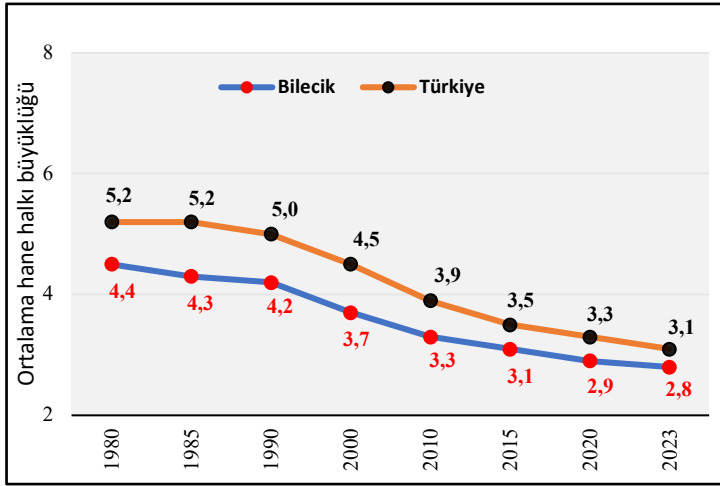
3. 7. Nüfusun Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü

Hane halkı; akraba olsun ya da olmasın, aynı adreste yaşayan, bir veya birden çok bireyin oluşturduğu topluluğa denilmektedir. Ortalama hane halkı büyüklüğü ise; bir hanedeki bireylerin ortalama sayısı olarak ifade edilmektedir. Ortalama hane halkı büyüklüğü, toplam hane halkını oluşturan nüfusun toplam hane sayısına bölünmesiyle tespit edilmektedir (TÜİK, 2024b). Hane halkı büyüklüğünün genel olarak şekillenmesinde doğumlar, gelenek-görenekler ve ekonomik faaliyet en önemli etkenlerdir (Başbüyük, 2005, s. 276).

İldeki ortalama hane halkı büyüklüğü Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında, Bilecik'te ortalama hane halkı büyüklüğü her zaman Türkiye geneline göre daha az olmuştur. Bilecik'te 1980'ten 2023'e kadar olan dönemlerde bu durum daha nettir. 1980'de Bilecik'te ortalama hane halkı büyüklüğü 4,4 iken Türkiye'de 5,2 idi. 2023 yılına gelindiğinde 2,8'e, Türkiye'de ise 3,1'e düşmüştür (Şekil 6). Bu durum ailelerde giderek çocuk sayısının azalmasıyla hanelerdeki kişi sayısının azaldığını ve çekirdek aile yapısının daha fazla ortaya çıktığını göstermektedir.

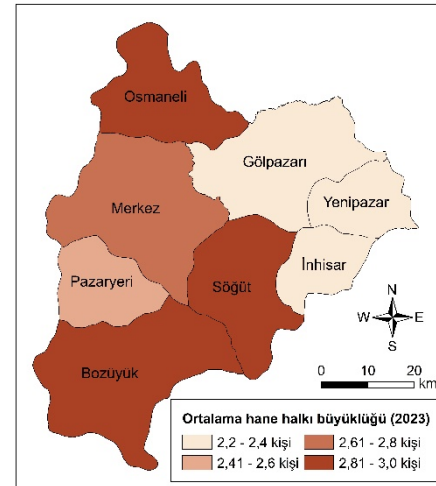
2023 yılında Bilecik ilinde en fazla ortalama hane halkı büyüklüğü Osmaniye (3,0), Bozüyük (3,0) ve Söğüt (2,9) ilçelerindedir. Bunları Merkez (2,8) ve Pazaryeri (2,5) ilçeleri takip etmektedir. En az olan ilçeler ise İnhisar (2,2), Gölpazarı (2,4) ve Yenipazar (2,4) ilçeleridir (Harita 4). İnhisar, Gölpazarı ve Yenipazar ilçelerinde ortalama hane halkı büyüklüğünün çok az olmasının en önemli nedeni; genellikle çeşitli nedenlerle çekirdek ailelerin ya da genç aile fertlerinin diğer ilçe ya da illere daha iyi yaşam koşulları için göç etmesiyle yaşlı nüfusun geride kalmasıdır. Nitekim İnhisar, Yenipazar ve Gölpazarı ilçelerinde iş imkânlarının yetersizliği ortalama hane halkı sayısı büyüklüğünün az olmasını desteklemektedir.

Şekil 6. Bilecik ili ve Türkiye'nin ortalama hane halkı büyüklüğünün değişimi (1980-2023)

Kaynak: DİE, 2001, s.49; DİE, 2003, s.53 ve TÜİK, 2024f (Bilecik ili ve Türkiye'nin DİE ve TÜİK nüfus istatistiklerinden yararlanarak yapılmıştır).

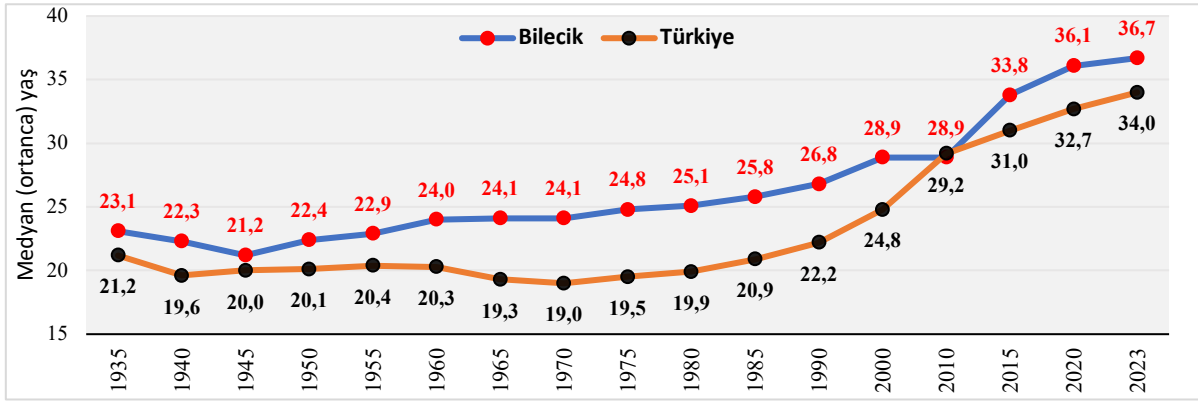
Harita 4. İlçelere göre ortalama hane halkı büyüklüğü (2023)

3. 8. Nüfusun Medyan (Ortanca) Yaşı

Medyan yaş, yeni doğmuş bebekten en yaşlı bireye kadar nüfusu meydana getiren bireylerin yaşlarının küçükten büyüğe doğru sıralanması neticesinde ortadaki kişinin yaşını ifade etmektedir (TÜİK, 2024c). Bir yerde nüfusun medyan yaşının yükselmesi nüfusun giderek yaşlandığını, medyan yaşın düşmesi ise nüfusun gençleştiğini gösteren güçlü bir kanıttır. Bilecik ili ve Türkiye'nin medyan yaşları 1935-2023 arasında genel olarak yükselmiştir. 1935'te Bilecik ilinde medyan yaş 23,1 iken Türkiye'de 21,2 idi (Şekil 7). 1940-1945 nüfus sayım dönemlerine doğru hem Türkiye hem de Bilecik ilinde medyan yaş biraz düşmüştür. Bu dönemde medyan yaşın düşmesi İkinci Dünya Savaşı başlangıcında askere alınan erkek nüfusun savaşın sona ermesiyle geri dönmesi neticesinde aile birlikteliğinin ve huzur ortamının sağlanarak doğum oranlarının artmasıdır. 1980'lerin başlarına kadar Türkiye'de yüksek doğum oranlarının seyretmesi medyan yaşın düşük kalmasına neden olurken bu yıllardan sonra kadınların eğitim ve iş hayatında daha fazla yer alması ve ilk evlenme yaşının giderek yükselmesi doğurganlık hızının düşmesine neden olmuştur. Beslenme şartları ve sağlık hizmetlerindeki iyileşmeler de ortalama ömrün uzamasını sağlamıştır. Bu sonuçlar ise medyan yaşın yükselmesine neden olmuştur. Bilecik ilinde medyan yaş 1945'ten günümüze hızlı yükselme göstererek 2023'te 36,7'ye yükselmiştir. 2023'te Türkiye'de medyan yaş 34'tür (Şekil 7). Bu değerler Bilecik ilinin Türkiye geneline göre daha yaşlı nüfusa sahip olduğunu göstermektedir.

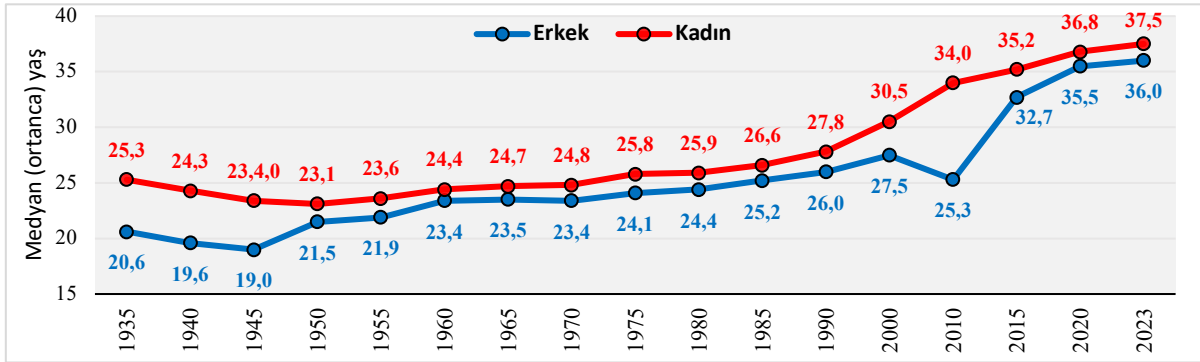
Şekil 7. Bilecik ve Türkiye'nin medyan (ortanca) yaş değişimi (1935-2023)

Kaynak: DİE, 2001, s.43; DİE, 2003, s.47; TÜİK, 2024f (Bilecik ili ve Türkiye'nin DİE ve TÜİK nüfus istatistiklerinden yararlanarak yapılmıştır).

Kadın nüfus genel olarak erkeklerden daha fazla ortalama yaşam süresine sahiptir. Bilecik ilinde medyan yaş cinsiyete göre incelendiğinde, Türkiye'de olduğu gibi genel olarak kadınların erkeklerden daha fazla yaşadığı ve kadınlarda medyan yaşı erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bilecik ilinde 1935'ten 2023'e kadar kadınların medyan yaşı erkeklerden daha fazladır. 2023'te kadınların medyan yaşı 37,5 ile 36 yaş olan erkeklerin medyan yaşından 1,5 yaş daha fazladır (Şekil 8).

Şekil 8. Bilecik ili nüfusunun cinsiyete göre medyan (ortanca) yaş değişimi (1935-2023)

Kaynak: DİE, 2001, s.43; TÜİK, 2024f (Bilecik ilinin DİE ve TÜİK nüfus istatistiklerinden yararlanarak yapılmıştır).

3. 9. Nüfusun Toplam Doğurganlık, Kaba Doğum, Kaba Ölüm ve Bebek Ölüm Hızları

Nüfusun değişiminde doğum ve ölüm sayıları ile oranları ya da hızları oldukça önemlidir. Doğurganlık birçok siyasal, sosyal, fizyolojik ve psikolojik faktörlerden etkilendiği zaman belli bir süreliğine doğurganlıkta artış ya da azalışlar görülebilmektedir (Atalay, 2001, s. 15-16). Kadınların ilk evlenme yaşı da doğum oranlarını etkileyen önemli bir faktördür. Toplam doğurganlık hızı; bir yerde doğurgan yaştaki (15-49 yaş) bir kadına düşen ortalama canlı doğan bebek sayısını ifade etmektedir (Güngördü, 2011, s. 9; TÜİK, 2024d). Kaba doğum hızı ise; belirli bir yılda her 1000 kişiye düşen doğum sayısı olarak ifade edilmektedir (TÜİK, 2024d).

Bilecik ilinde 1980'de toplam doğurganlık hızı 2,87 düzeyinde iken, 2023'e kadar azalarak bu yılda 1,38'e düşmüştür. Kaba doğum hızı ise 1980'de %21,11 iken 2023'te % 9,7'ye düşmüştür (Tablo 9). Bu durum kadınların eğitim düzeyinin artması ve çalışma hayatında daha fazla yer edinmesiyle ilk evlenme yaşının giderek yükselmesi neticesinde günümüze doğru doğum sayı ve oranlarındaki önemli azalmayı göstermektedir.

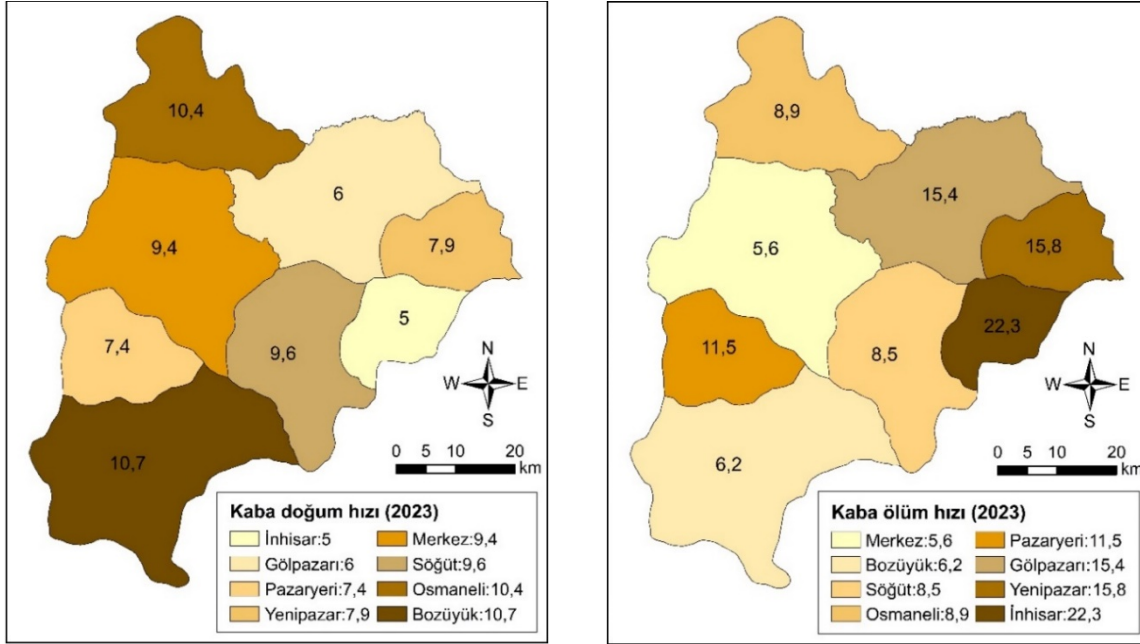
Kaba ölüm hızı; belirli bir yerde bir yılda her 1000 kişiye düşen ölüm sayısı olarak ifade edilmektedir (TÜİK, 2024d). Bilecik ilinde 2010'da kaba ölüm hızı %6,9 iken 2023'te %7,4 yükselmiştir (Tablo 9). Bunun en önemli nedeni beslenme koşulları ve sağlık hizmetlerinin iyileşmesiyle ortalama insan ömrünün uzaması ve yaşlı nüfusun artması neticesinde nüfusun yaşlanmasıdır. Yaşlı nüfus genel hayat şartları içinde ölüm riski daha fazla olan nüfustur.

Bebek ölüm hızı; belirli bir yerde bir yılda her 1000 canlı doğuma düşen bebek ölüm sayısı olarak ifade edilmektedir (TÜİK, 2024d). Bilecik'te 1980'de her canlı doğan 1000 bebekten 131'i ölürlen günümüzde %5,4'e (yaklaşık olarak 1/25'e) kadar düşmüştür (Tablo 9). Sağlık hizmetlerinin gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla bebek sağlığının sağlık kurumlarınca takip edilmesi ölüm oranlarını oldukça azaltmıştır.

Tablo 9. Bilecik ilinde toplam doğurganlık, kaba doğum, kaba ölüm ve bebek ölüm hızları (1980-2023)

Yıllar	Toplam doğurganlık hızı (Çocuk sayısı)	Kaba doğum hızı (%)	Kaba ölüm hızı (%)	Bebek ölüm hızı (%)
1980	2,87	21,11	-	131
1985	2,13	16,32	-	103
1990	2,05	16,09	-	59
2000	1,98	15,31	-	42
2010	1,67	11,9	6,9	7,5
2015	1,72	12,6	6,9	9,0
2020	1,50	10,7	8,3	7,7
2023	1,38	9,7	7,4	5,4

Kaynak: DİE, 2001, s.48; TÜİK, 2024i (Bilecik ilinin DİE ve TÜİK hayati istatistikleri).

Harita 5-6. 2023 yılı Bilecik ilinin ilçelerine göre kaba doğum ve kaba ölüm hızları (binde)

Kaynak: TÜİK, 2024i (Bilecik ilinin TÜİK hayati istatistiklerinden yararlanılarak yapılmıştır).

3. 10. Yaşanan Göçler

Nüfusun ya da bireylerin yer değiştirmesi olarak en genel anlamıyla ifade edilen göç; genel olarak bireylerin, bir yerleşmeden bir başka yerleşmeye yerleşmek üzere yaptıkları yer değiştirmedir (Akkayan, 1979, s. 21; Mutluer, 2003, s. 9; Şahin, 2010, s.111).

Göç; nüfusun artması, azalması ve dağılımında önemli bir etkiye sahip olduğu gibi göç edilen yerde toplumun kültürel ve sosyo-ekonomik yapısını etkilemektedir. Bu etki göçün büyüklüğü ve süresine göre değişmektedir (Akkayan, 1979, s. 20; Mutluer, 2003, s. 9).

Türkiye’de iç göçler; kırsaldan kentlere, kentlerden kırsala, kentlerden kentlere ve kırsaldan kırsala doğru meydana gelmektedir (Doğanay & Orhan, 2016: 194). Türkiye’de iç göçün en temel nedeni; iller ve bölgeler arasında sosyo-ekonomik ve mekânsal farklılıklardır. Bu dengesizlik ya da farklılıklar iç göçlerin hem nedeni hem de sonucu olmakta, bu durum ise kısır bir döngüye yol açmaktadır. Genel olarak kentin çekiciliği ve kırsalın iticiliğine dayanan iç göçün birçok nedeni bulunmaktadır. İstihdam, eğitim, sağlık, altyapı, ulaştırma ve iletişim hizmetlerinin avantajları kentlerin çekiciliğini; kırsal kesimde tarım topraklarının miras yoluyla bölünmesi, makineleşme, eğitim, sağlık ve altyapı olanaklarının azlığı, doğal afetlerin etkisi, terör olayları ve kan davaları, geniş aile yapısından (otorite) kurtulma isteği gibi nedenler kırsal kesimin dezavantajlarını ya da iticiliğini oluşturan sebeplerdir (Başel, 2007, s. 522-524).

Bilecik ilinde 1975-2023 arasında belirli dönemlerdeki göçlere bakıldığında; bazı dönemlerde aldığı bazı dönemlerde verdiği göçlerin fazla olduğu görülmesine rağmen genel olarak net göçler pozitif yönde seyretmiştir. 1973’te Bilecik ilinin kalkınmada öncelikli iller kapsamına alınması ile sanayi yatırımlarının artması alınan göçlerin artışında önemlidir. Bu durum 1980’den itibaren açıkça görülmektedir. Bazı dönemlerde net göçler negatif olsa da kısıtlı kalmıştır. Net göç hızı en fazla 1995-2000 arasında (%57,9), en az ise 2008’de (%3,03) gerçekleşmiştir (Tablo 10). Son birkaç yılda net göç hızı %10’un üzerinde pozitif seyretmektedir.

1975-2023 yılları arasında Bilecik iline 236.499 kişi, Bilecik ilinden diğer illere 207.471 kişi göç etmiştir. Bu süreçteki net göç ise 20.028 kişidir (Tablo 10). Bilecik ili önemli bir konumunda bulunmasına rağmen, yakın çevresinde Bursa, Eskişehir, Adapazarı,

İstanbul ve İzmit gibi büyük kentlerin varlığıyla buralara ilginin ve göçün fazla olması, Bilecik'e olan göçlerin kısıtlı kalmasına neden olmuştur.

Tablo 10. Bilecik ilinde göç miktarları ve net göç hızları (1975-2023)

Dönem	Aldığı göç (kişi)	Verdiği göç (kişi)	Net göç (kişi)	Net göç hızı (‰)	Dönem	Aldığı göç (kişi)	Verdiği göç (kişi)	Net göç (kişi)	Net göç hızı (‰)
1975-1980	13.888	14.282	-394	-3,0	2015	10.890	9.806	1.084	5,12
1980-1985	13.136	12.041	1.095	7,9	2016	11.031	9.911	1.120	5,14
1985-1990	17.269	14.260	3.009	19,6	2017	11.744	9.359	2.385	10,82
1995-2000	24.586	14.481	1.105	57,9	2018	11.956	12.597	-641	-2,86
2008	8.206	8.793	-587	-3,03	2019	10.565	10.582	-17	-0,08
2009	8.283	8.251	32	0,16	2020	8.297	8.439	-142	-0,65
2010	8.876	8.690	186	0,83	2021	11.974	8.855	3.119	13,75
2011	9.250	8.914	336	1,65	2022	12.078	9.453	2.625	11,55
2012	10.387	8.118	2.269	11,18	2023	13.762	11.323	2.439	10,8
2013	10.231	9.202	1.029	4,94					
2014	10.090	10.114	-24	-0,11	Toplam	236.499	207.471	20.028	-

Kaynak: TÜİK, 2005, s.22-27 ve TÜİK, 2024e

Bilecik'in 2023'te iller arası aldığı ve verdiği göçler incelendiğinde; il 13.762 kişi göç almış ve 11.323 kişi göç vermiştir (Tablo 11).

Bilecik ilinin göç hareketlerinin büyük bir kısmı Bilecik ilinin çevresinde ya da yakınındaki iller ile (Harita 7-8). Bu iller içinde İstanbul başta olmak üzere, Bursa, Eskişehir, Sakarya, Kocaeli ve Ankara illeri ilk sıralarda gelmektedir. Bu illerdeki büyük kentlerin Bilecik iline yakınlığı, Bilecik'in aldığı açısından büyük bir avantajdır. Buralarda iş imkânlarının fazla olması ve Bilecik ilinin bu büyük şehirlere karayolu ve demiryolu ile bağlantısının güçlü olması buralara göçü artırdığı gibi Bilecik ve Bozüyük kentleri başta olmak üzere Bilecik iline olan göçlerin de artışında önemli etkindir.

Tablo 11. Bilecik ilinin iller arası aldığı ve verdiği göçlerin illere göre dağılımı (2023)

Bilecik ilinin iller arası aldığı göçler			Bilecik ilinin iller arası verdiği göçler		
İller	Sayı	%	İller	Sayı	%
İstanbul	2.020	14,7	İstanbul	1.573	13,9
Bursa	1.433	10,4	Eskişehir	1.305	11,5
Eskişehir	1.337	9,7	Bursa	1.299	11,5
Kocaeli	582	4,2	Ankara	580	5,1
Sakarya	519	3,8	Sakarya	565	5,0
Ankara	515	3,7	Kocaeli	536	4,7
Kütahya	408	3,0	Kütahya	455	4,0
Hatay	387	2,8	İzmir	345	3,1
İzmir	331	2,4	Balıkesir	273	2,4
Van	324	2,4	Afyonkarahisar	181	1,6
Kahramanmaraş	314	2,3	Antalya	180	1,6
Malatya	297	2,2	Konya	179	1,6
Balıkesir	234	1,7	Van	175	1,5
Diyarbakır	224	1,6	Diyarbakır	141	1,3
Şanlıurfa	209	1,5	Şırnak	135	1,2
Diğer iller	4.628	33,6	Diğer iller	3.401	30,0
Toplam	13.762	100	Toplam	11.323	100

Kaynak: TÜİK, 2024e (Oranlar Bilecik ilinin TÜİK göç istatistiklerinden yararlanarak hesaplanmıştır.)

Bilecik iline yakın illerden yoğun göçler olduğu gibi Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki bazı illerden de yoğun göçler gerçekleşmektedir. Özellikle bu iller Van, Kahramanmaraş, Malatya, Diyarbakır, Şanlıurfa illeridir (Tablo 11, Harita 7). 2023'e kadar Bilecik iline Hatay, Malatya ve Kahramanmaraş illerinden daha az göçler olurken 6 Şubat 2023'te gerçekleşen ve birkaç ili etkileyen Kahramanmaraş depremleri bu illerden 2023'te Bilecik iline olan göçleri artırmıştır.

Tablo 12. Bilecik ilinin illere arası aldığı ve verdiği göçlerin nedenlerine göre dağılımı (2023)

Göç Nedeni	Aldığı Göç		Verdiği Göç		Net göç
	Sayı	%	Sayı	%	
Eğitim	3.037	22,1	1.999	17,6	1.038
Ailedeki fertlerden birine bağımlı göç	2.462	17,9	2.068	18,3	394
Daha iyi konut ve yaşam şartları	1.819	13,2	1.696	15,0	123
Tayin/iş değişikliği	1.069	7,8	1.227	10,8	-158
İşe başlamak/iş bulmak	1.447	10,5	1.358	12,0	89
Medeni durum değişikliği/Ailevi nedenler	614	4,5	654	5,8	-40
Ev Almak	325	2,4	288	2,5	37
Aile yanına/Memlekete geri dönme	388	2,8	218	1,9	170
Emeklilik	186	1,3	151	1,3	35
Sağlık/Bakım	94	0,7	75	0,7	19
Doğal afet/Acil durum	1.438	10,4	40	0,4	1398
Diğer	304	2,2	172	1,5	132
Bilinmeyen	579	4,2	1.377	12,2	-798
Toplam	13.762	100	11.323	100	2439

Kaynak: TÜİK, 2024e (Fark ve oranlar Bilecik ilinin TÜİK göç istatistiklerinden yararlanarak hesaplanmıştır).

Göçe katılanların eğitim durumunun değerlendirmesi 6 yaş ve üzeri nüfus için yapılmaktadır. Bilecik ilinin aldığı ve verdiği 6 yaş ve üzeri nüfus içinde lise ve dengi meslek okulu mezunları en fazladır. Alınan göçlerde bu grup %39,7 iken verilen göçlerde ise %37,1'dir. Bu grubu alınan göçlerde %24,5 ile verilen göçlerde ise %36,0 ile yüksekokul ve fakülte mezunları izlemektedir (Tablo 13). Bu gruplar içerisinde önemli bir nüfus kitlesi, lise ve üniversite eğitimi için iller arası göçe katılan öğrenciler olabildiği gibi lise veya üniversite mezunu olup Bilecik veya farklı illerdeki iş imkânlarından yararlanmak için göç edenler de olabilmektedir. En az oranlarda ise doktora mezunu, eğitim durumu bilinmeyen ve okuma yazma bilmeyenler bulunmaktadır. Bilecik'teki net göç oranlarında ise %52,9 ile en fazla lise ve dengi meslek okulu mezunları, en az ise %-33,5 ile yüksekokul veya fakülte mezunlarıdır (Tablo 13). Bilecik ilinin aldığı göçlerde verdiği göçlere göre lise ve dengi meslek okulu mezunları daha fazla, verdiği göçlerde ise aldığı göçlere göre yüksekokul veya fakülte mezunları daha fazladır.

Tablo 13. Bilecik ilinin iller arası aldığı ve verdiği göçlerin eğitim durumuna göre dağılımı (2023)

Eğitim Durumu (6+ yaş)	Aldığı göç		Verdiği göç		Net Göç	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Okuma yazma bilmeyen	107	0,8	52	0,5	55	2,6
Okuma yazma bilmesine rağmen bir okul bitirmeyen	718	5,6	487	4,5	231	10,8
İlkokul	1.437	11,2	798	7,4	639	29,9
İlköğretim veya dengi ortaokul	1.898	14,7	1.176	11,0	722	33,8
Lise ve dengi meslek okulu	5.117	39,7	3.985	37,1	1.132	52,9
Yüksekokul veya fakülte	3.152	24,5	3.869	36,0	-717	-33,5
Yüksek lisans	382	3,0	313	2,9	69	3,2
Doktora	38	0,3	33	0,3	5	0,2
Bilinmeyen	29	0,2	27	0,3	2	0,1
Toplam	12.878	100	10.740	100	2.138	100

Kaynak: TÜİK, 2024e (Fark ve oranlar Bilecik ilinin TÜİK göç istatistiklerinden yararlanarak hesaplanmıştır).

Göçlerin değerlendirmesinde diğer bir tespit ise ilde ikamet edenlerin nüfusa kayıtlı oldukları ildir. Ancak nüfusa kayıtlı olduğu il bilgisi göçlerin yorumlanması bakımından yeterli değildir. Fakat Türkiye'de göç hareketleri nüfusun kaydı bulunduğu illere göre de değerlendirilebilmektedir. 2023 yılsonu itibarıyla Bilecik dışında diğer iller nüfusuna kayıtlı olup Bilecik ilinde ikamet edenler (aldığı göç) 91.726 kişidir. Bu kişiler en fazla Eskişehir (%10,9), Kütahya (%6,5), Van (%5,6), Bursa (%5,1), Ağrı (4,0), Sakarya (%4,0), Erzurum (%4,0), Afyonkarahisar (%2,9), Diyarbakır (%2,8), Konya (%2,3), Sinop (%2,0), Kars (%1,9) illerinden gelmişlerdir (Tablo 14, Harita 9).

Tablo 14. Bilecik ve diğer illerdeki ikamet ve nüfus kayıt durumlarına göre Bilecik ilinin aldığı ve verdiği göçün illere göre dağılımı (2023 yılı sonu itibarıyla)

Bilecik dışında diğer il nüfusuna kayıtlı olup Bilecik ilinde ikamet edenler (aldığı göç)			Bilecik ili nüfusuna kayıtlı olup başka ilde ikamet edenler (verdiği göç)		
İller	Sayı	%	İller	Sayı	%
Eskişehir	9.976	10,9	İstanbul	35.667	25,5
Kütahya	5.957	6,5	Eskişehir	33.283	23,8
Van	5.135	5,6	Bursa	22.052	15,8
Bursa	4.682	5,1	Kocaeli	11.362	8,1
Ağrı	3.671	4,0	Ankara	7.758	5,6
Sakarya	3.667	4,0	İzmir	4.911	3,5
Erzurum	3.659	4,0	Sakarya	3.928	2,8
Afyonkarahisar	2.696	2,9	Antalya	2.945	2,1
Diyarbakır	2.537	2,8	Kütahya	2.304	1,7

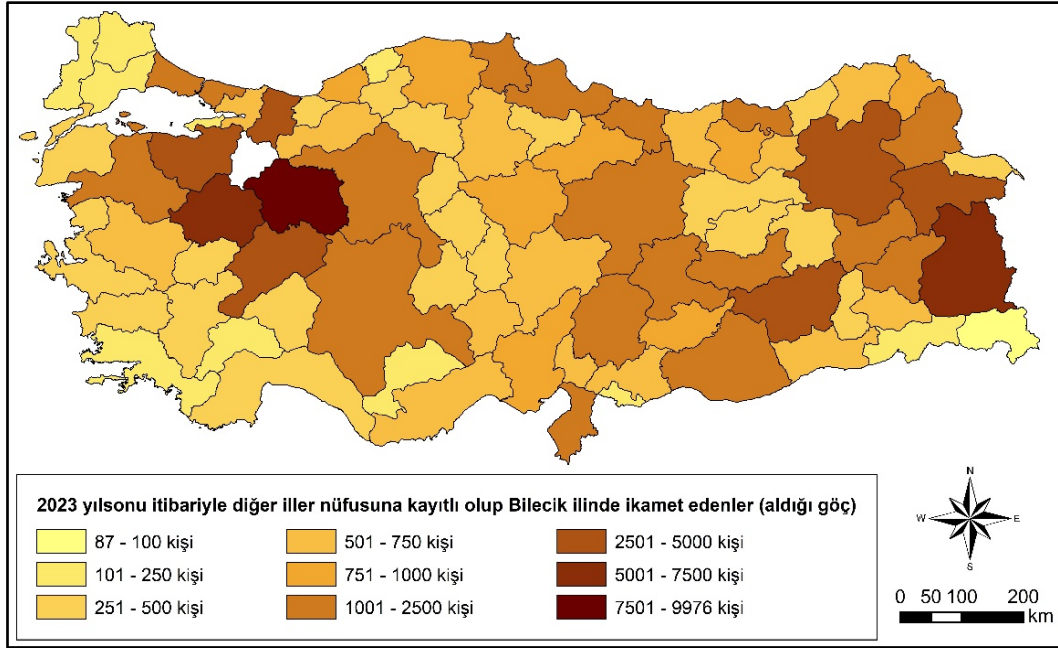
Konya	2.114	2,3	Balıkesir	1.853	1,3
Sinop	1.861	2,0	Muğla	1.323	1,0
Kars	1.747	1,9	Tekirdağ	1.185	0,8
Diğer iller	44.024	48,0	Diğer iller	11.178	8,0
Toplam	91.726	100	Toplam	139.749	100

Kaynak: TÜİK, 2024e ve TÜİK 2024f (Oranlar göç ve nüfus istatistiklerinden yararlanarak hesaplanmıştır)

Bilecik iline çevre illerden göçlerin dışında Van, Ağrı, Erzurum, Diyarbakır, Kars gibi Doğu ve Güneydoğu illerinden gelenlerin yoğun olması, Bilecik ilinin Marmara Bölgesi'ndeki çevre büyük şehirlere yakınlığının etkisiyle hem coğrafi hem de iş imkânlarının avantajı bu illerden yüksek oranda nüfus çektiğini göstermektedir.

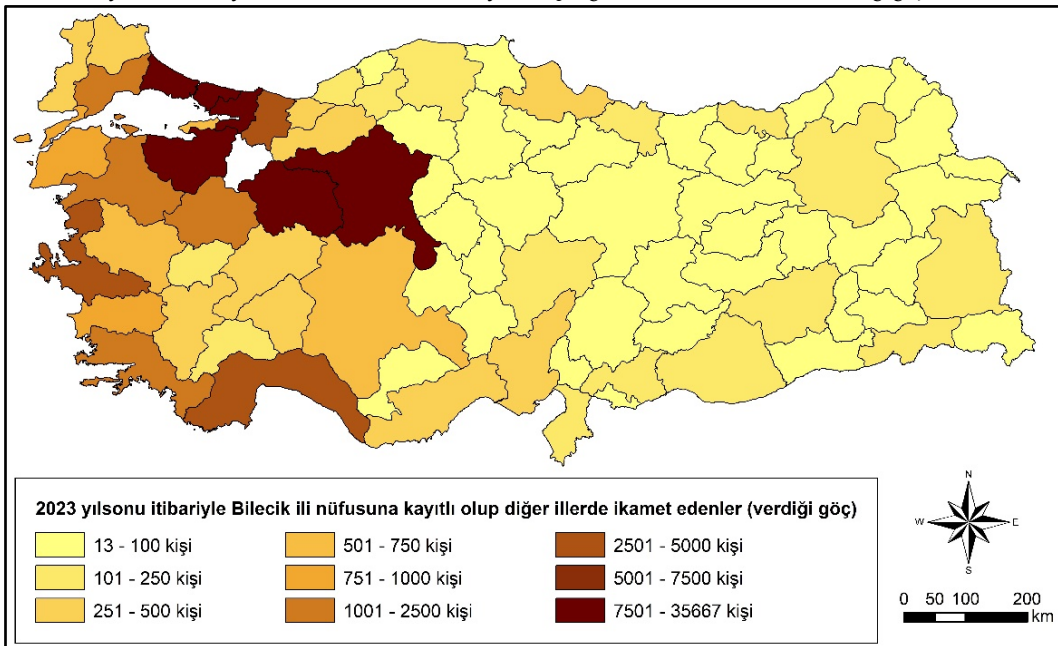
2023 yılsonu itibariyle Bilecik ili nüfusuna kayıtlı olup başka illerde ikamet edenler (verdiği göç) 139.649 kişidir. Bu kişiler en fazla İstanbul (%25,5), Eskişehir (23,8), Bursa (%15,8) illerinde ikamet etmektedir (Tablo 14, Harita 10). Bu illeri Kocaeli, Ankara, İzmir, Sakarya gibi çevre ya da yakın büyük şehirlerin olduğu diğer iller izlemektedir. Buna göre Bilecik başta İstanbul olmak üzere Eskişehir ve Bursa gibi çevre yakın illere daha fazla göç vermektedir (Tablo 14, Harita 10).

Harita 9. 2023 yılsonu itibariyle diğer iller nüfusuna kayıtlı olup Bilecik ilinde ikamet edenler (aldığı göç)

Kaynak: TÜİK, 2024e ve TÜİK 2024f (TÜİK göç ve nüfus istatistikleri)

Harita 10. 2023 yılsonu itibariyle Bilecik ilinde nüfusuna kayıtlı olup diğer illerde ikamet edenler (verdiği göç)

Kaynak: TÜİK, 2024e ve TÜİK 2024f (TÜİK göç ve nüfus istatistikleri)

Sonuç

Bilecik ili etrafında veya yakınındaki Bursa, Eskişehir, Adapazarı, İzmit, İstanbul gibi büyük şehirlerin bulunduğu önemli illere komşuluğu ya da yakınlığı nedeniyle ulaşım bakımından önemli bir konumdadır. Bu durum il genelinde nüfusa avantaj ya da dezavantajlar oluşturmakla birlikte ilin nüfus değişimleri ve çeşitli nedenlere bağlı göç hareketliliğinde daha belirgindir.

Bilecik ili 1927'de 113.660 nüfus iken 2023'e gelindiğinde 2 katından fazla artarak 228.058 nüfusa ulaşmıştır. Yıllar içinde ildeki nüfusun gelişim-değişim ve il sınırlarındaki bazı değişikliklerle nüfus yoğunlukları da değişmiştir. Bu süreçte ildeki nüfus yoğunluğu 24 kişi/km²'den 53 kişi/km²'ye çıkmıştır. Merkez ve Bozüyük ilçeleri Bilecik ve Bozüyük kentleri gibi hizmetler sektörü ve sanayi faaliyetlerinin yoğunlaştığı kentlerin varlığı nedeniyle nüfusun en fazla olduğu ilçelerdir. Bu ilçeler yüzölçümleri en fazla ilçeler olmalarına rağmen nüfusları da fazla olduğu için nüfus yoğunlukları da en fazla olan ilçeler durumuna gelmişlerdir.

İlde kentsel nüfus 1927'de %14,0 iken 2023'te %82,7'ye ulaşmıştır. Bilecik ve Bozüyük kentleri Bilecik ilindeki en önemli ve en büyük kentler olduklarından ildeki diğer ilçelere göre bulundukları ilçelerin kentsel nüfus oranlarının en yüksek olmasında önemli katkı sağlamışlardır. Buna karşılık Yenipazar ve İnhisar ilçelerinde kentsel nüfus oranı bu ilçelerin ilçe merkezleri olan Yenipazar ve İnhisar ilçe merkezleri küçük kasaba olarak ifade edilebilecek nitelikte ilçe merkezleri olduklarından bu ilçelerdeki kentsel nüfus oranı il içinde en düşük değerlerdedir.

İldeki cinsiyet oranı 1927'de %88,9 seviyesi ile oldukça düşük iken, 2023'te %102,5'e kadar yükselmiştir. Bu durum sanayi faaliyetleri başta olmak üzere diğer iş olanakları avantajının da bulunduğu Bilecik ve Bozüyük kentlerinin Bilecik ilinin 1973'te kalkınmada öncelikli iller kapsamına alınması ile yatırım odakları olması neticesinde erkek nüfusun buralara daha fazla göç etmesi ve başta Bilecik kenti olmak üzere ilde askeri birliklerin kurulmasıyla ilgilidir.

Nüfus piramitleri bir yerdeki nüfusun yaş ve cinsiyet yapısı gibi bazı nüfus özelliklerinin gösterilmesinin yanı sıra o yerdeki sosyo-ekonomik özellikler hakkında da fikir vermektedir. Bilecik ilinde nüfus piramitlerine bakıldığında; ilin 1935'teki nüfus piramidi tabanı geniş üçgen şekilli piramit iken, 2023'teki piramidi tabanı daralan ortası şişkince ve yukarısı kabaran bir nüfus piramidine dönüşmüştür. Bu durum doğum oranlarının çeşitli nedenlerle azalmasına bağlı olarak ailelerdeki çocuk sayısının azaldığını, piramidin yukarısına doğru olan kısmı ise nüfusun beslenme ve sağlık hizmetlerindeki gelişmelere ve ortalama yaşam süresinin uzamasına bağlı olarak yaşlandığını kanıtlamaktadır.

Bilecik ilinde toplam yaş bağımlılık oranı 1935'te %77,6 iken, 2023'te %44,5'e düşmüştür. Aynı süreçte çocuk yaş bağımlılık oranı %69,4'ten %26,3'e düşmüş, yaşlı yaş bağımlılık oranı ise %8,2'den %18,2'ye yükselmiştir. İlde doğum oranlarının azalmasına bağlı olarak ailelerin sahip olduğu çocuk sayısı ve oranları azalmış ve ortalama yaşam süresinin uzamasına bağlı olarak ta yaşlı nüfus oranları artmıştır. 1980'de 4,4 kişi olan ortalama hane halkı büyüklüğünün 2023'te 2,8'e düşmesi bunu desteklemektedir. Ortalama hane halkı büyüklüğünün düşmesi, ailelerdeki çocuk sayısının azalmasının yanı sıra aile yapısının çekirdek aileye doğru dönüştüğünü göstermektedir. Kadının eğitim ve çalışma hayatında daha fazla yer alması ve ilk evlenme yaşının gecikmesi ile kadınların daha fazla çocuk sahibi olma potansiyelinin azalması; ailelerin daha az ve nitelikli çocuk sahibi olma ve yetiştirme eğilimleri, yaşam koşullarının ve göçlerin etkisiyle çekirdek aile yapısının giderek yaygınlaşması gibi sebepler ortalama hane halkı büyüklüğünün azalmasındaki en önemli sebeplerdir. Bu bağlamda ilde ortalama hane halkı büyüklüğünün en az olduğu ilçeler İnhisar, Gölpazarı ve Yenipazar; en fazla olduğu ilçeler ise Osmaneli, Bozüyük ve Söğüt ilçeleridir.

Göçlerin eğitim, hane ya da aile ferlerinden birine bağlı olarak ve daha iyi konut ve yaşam koşulları gibi nedenlerle daha fazla yapıldığı; lise ve dengi ile ilköğretim ya da ortaokul mezunlarının göçe daha fazla katıldıkları tespit edilmiştir. Bilecik ilinin İstanbul, Bursa, Eskişehir, Kocaeli, Sakarya, Kütahya ve Ankara gibi komşu veya yakın illerle göç hareketliliği en fazladır. Bu durum ulaşım koşulları ve yakınlığın avantajlarıyla kişi ya da ailelerin tamamen memleketlerinden kopmama eğiliminde olduklarını göstermektedir.

Bir bölgenin, bir yerin ya da bir idari birimin nüfus özelliklerinin gelişimi ve değişiminin tespit edilmesi ile bu gelişim ve değişimlerin altında yatan sebeplerin ortaya çıkarılması gelecekte bu alandaki kentsel ya da kırsal nüfusa yönelik eğitim, sağlık, bayındırlık, sanayi ve çeşitli hizmetlerde yapılması gereken ya da yapılacak yatırımların daha sağlıklı, nitelikli ve sürdürülebilir olması açısından oldukça önemlidir. Bu bağlamda Bilecik ilinin çeşitli nüfus özelliklerinin gelişimi ve değişiminin ortaya konulması ve bu değişimlerin sebeplerinin ortaya konulmasına yönelik olarak yapılan bu çalışma Bilecik ilinin farklı alanlarında gelecekte yapılacak yaptırımların amacına uygun olarak yapılması ve sürdürülebilir olması açısından oldukça önemlidir.

Kaynakça

- Akbaş, Y. (2020). Türkiye'nin nüfus coğrafyası. *Türkiye beşeri ve ekonomik coğrafyası* (3. baskı) içinde bölüm (s. 1-59). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Akkayan, T. (1979). *Göç ve Değişme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 2573.
- Atalay, İ. (2001). *Genel beşeri ve ekonomik coğrafya*. (3. Baskı). İzmir: Meta Basım.
- Ayhan, F. (2020). Afyonkarahisar'ın nüfus coğrafyası özellikleri, *Journal of Awareness*, 5 (3), 401-426. <https://doi.org/10.26809/joa.5.030>
- Ayhan, F. ve Yazıcı, H. (2023). İzmir ili nüfusunun gelişimi ve değişimine dair demografik analiz çalışması. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 7 (2), 273-290. <https://doi.org/10.46452/baksoder.1392186>
- Başel, H. (2007). Türkiye'de nüfus hareketlerinin ve iç göçün nedenleri. *Journal of Social Policy Conferences*, (53), 515-542.
- Başbüyük, A. (2005). Doğu Anadolu Bölgesinde ortalama hane halkı büyüklüklerinin dağılışı, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10 (13), 273-290.
- Başbüyük, A. (2008). Nüfus coğrafyası. *Genel coğrafya* (2. baskı) içinde bölüm (s. 203-216). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Bekdemir, Ü. (2010). Türkiye'nin nüfusu. *Türkiye coğrafyası ve jeopolitiği* (2. baskı) içinde bölüm (s.155-187). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Bilecik Valiliği. (2006). *21. yüzyılın sanayi ve yatırım kenti Bilecik*. Bilecik Valiliği Yayınları.
- Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü. (1929). *1927 Umumi nüfus tahriri Fasikül I (Mufasssal Neticeler)*. Yayın No:7. Ankara.
- Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü. (1936). *1935 Genel Nüfus Sayımı Bilecik Vilayeti (Katî ve mufasssal neticeler)*. Yayın No:75, Cilt:9. Ankara.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü. (1941). *1940 Genel nüfus sayımı ((vilâyetler, kazalar, nahiye ve köyler itibariyle nüfus ve yüzey ölçü)*. Ankara.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü. (1950). *1945 Genel nüfus sayımı (Türkiye nüfusu)*. Yayın No: 286. Ankara.
- Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü.(1954). *1950 Umumi nüfus sayımı (vilâyet, kaza, nahiye ve köyler itibariyle nüfus)*. Yayın No: 359. Ankara.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü. (1961). *1955 Genel nüfus sayımı (vilâyet, kaza, nahiye ve köyler itibariyle nüfus)*. Yayın No: 412. Ankara.
- Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE). (1963). *1960 Genel nüfus sayımı (il, ilçe, bucak ve köyler itibariyle nüfus)*. Yayın No: 444. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- DİE. (1969). *1965 Genel nüfus sayımı (Nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri)*. Yayın No: 568. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- DİE. (Tarih yok). *1970 Genel nüfus sayımı Bilecik (Nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri)*. Yayın No: 690. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- DİE. (1978). *1975 Genel nüfus sayımı Bilecik (Nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri)*. Yayın No: 843. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- DİE. (1987). *1985 Genel nüfus sayımı Bilecik (Nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri)*. Yayın No: 1237. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- DİE. (1993). *1990 Genel nüfus sayımı Bilecik (Nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri)*. Yayın No: 1578. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- DİE. (2001). *2000 Genel nüfus sayımı Bilecik (Nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri)*. Yayın No: 2485. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- DİE. (2003). *2000 Genel nüfus sayımı Türkiye*. Yayın No: 2759. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- Doğanay, H. ve Orhan, F. (2016). *Türkiye beşeri coğrafyası*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Güngördü, E. (2011). *Türkiye'nin beşeri ve ekonomik coğrafyası*. (5. baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bilecik İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2024). Coğrafya. Erişim adresi: <https://bilecik.ktb.gov.tr/TR-69065/cografya.html>
- Mutluer, M. (2003). *Uluslararası göçler ve Türkiye*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Özgür, E. M. (1990). *Bilecik Coğrafyası. Basılmamış doktora tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özgür, E. M. (2001). *Türkiye coğrafyası*. Ankara: Hilmi Usta Matbaacılık.
- Sertkaya Doğan, Ö. (2018). Nüfus Coğrafyası. *Beşeri ve ekonomik coğrafya* (1. baskı) içinde bölüm (s. 27-55). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Şahin, S. (2010). *Geçmiş günümüz ve gelecekte nüfus gerçeği*. Ankara: Gazi Kitabevi Yayını.
- Şahin, S. (2014). Türkiye beşeri coğrafyası. *Türkiye beşeri ve ekonomik coğrafyası* (5. baskı) içinde bölüm. Ankara: Pegem Akademi

Yayınları.

- Şahin, C., Doğanay, H. ve Özcan, N. A. (2006). *Türkiye coğrafyası*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Tanoğlu, A. (1966). *Nüfus ve yerleşme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 1183. Baha Matbaası.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2005). Genel Nüfus Sayımı 2000 Göç İstatistikleri. Yayın No: 2976. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- TÜİK. (2023). 100 yılın göstergeleri. Yayın No:4710. Ankara. ISBN No: 978-625-8368-49-9
- TÜİK. (2024a). Nüfus Demografi. Haber Bülteni Sayı:49684. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2023 (Yaş Bağımlılık Oranı-Tanımlar). Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2023-49684>
- TÜİK. (2024b). Nüfus Demografi. Haber Bülteni Sayı: 49684. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2023 (İllere Göre Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü-Tanımlar). Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2023-49684>
- TÜİK. (2024c). Nüfus ve Demografi. Haber Bülteni Sayı:49684. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2023 (İllere ve Cinsiyete göre Ortanca Yaş-Tanımlar). Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2023-49684>
- TÜİK. (2024d). Nüfus ve Demografi. Haber Bülteni Sayı:53709. Ölüm ve Ölüm Nedeni İstatistikleri, 2023 (Temel Doğurganlık ve Ölümlülük Göstergeleri). Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Olum-ve-Olum-Nedeni-Istatistikleri-2023-53709>
- TÜİK. (2024e). Nüfus ve Demografi. Göç İstatistikleri Veri Tabanları (Bilecik ili 2008-2023 göç istatistikleri). Erişim adresi: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>
- TÜİK. (2024f). Nüfus ve Demografi. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Veri tabanları. (Bilecik ili ve Türkiye'nin nüfus istatistikleri). Erişim adresi: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>
- TÜİK. (2024g). Nüfus İstatistikleri Portalı (Nüfus Artış Hızı) Erişim adresi: <https://nip.tuik.gov.tr/?value=NufusArtisHizi>
- TÜİK. (2024h). Nüfus ve Demografi. Haber Bülteni Sayı:49684 (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2023. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2023-49684>
- TÜİK. (2024i). Nüfus ve Demografi. Hayati İstatistikler Veri tabanları. (Bilecik ilinin hayati istatistikleri). Erişim adresi: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2011). *Beşeri coğrafya: İnsan-kültür-mekân*. İstanbul: Çantay Kitabevi.